

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

HUSZÁR JÁNOS

EGY PÁPAI TÜZÉR NAPLÓJÁBÓL

Ez a közlemény Horváth Pál kereskedősegéd, első világháborús főtűzmester naplójának harmadik része, mely az 1915-ös háborús év második felének eseményeit tartalmazza júliustól december végéig. 1915 második fele az Osztrák-Magyar Monarchia hadserege számára a győzelmek időszaka volt, folyt a gorlicei áttörés után az orosz csapatok üldözése, időnkénti ellenállásának megtörése. A sikerek bizakodással, lelkesedéssel töltötték el a magyar katonákat. Ez tükröződik a napló lapjain is.

Szeptember végén a kassai tüzérek Galíciából rövid idő alatt Belgrád alá szállították, ahol részt vettek a szerb főváros ostromában, majd a visszavonulók üldözésében. Mindez azonban csak epizód hősnök életében, mert novemberben már újra az orosz fronton vannak a tüzérdivízió katonái, melyben Horváth Pál szolgál. Ott küzdenek a korán beköszöntő téellel, havazással s az ellenséggel, mely megerősödve, a frontot megszilárdítva az év végén áttörést akar kierőszakolni.

A legkeményebb, legvéresebb ütközetekre az év utolsó napjaiban kerül sor, amikor új és új tömegeket hajtanak neki a cár tábornokai a magyar drótakadályoknak.

A napról napra nagy következetességgel készült beszámolók meggyőznek bennünket arról, hogy a naplóíró Horváth Pál kemény katona, mégis érző ember, a pusztítást, pusztulást elítéli, az ellenséges sebesültek, a polgári lakosok szenvedése újra és újra megrázza.

A naplóból kiderül, hogy a magyar csapatok bátran megállják a helyüket a harcokban, a cseh és lengyel ezredek harcértéke jóval kisebb. Egy román ezred szerepléséről és a szerbek kemény ellenállásáról elismeréssel ír a főtűzmester.

Az olvasót meglepi az a szervezettség, mellyel a sokszor elmarasztalt osztrák-magyar hadvezetőség a csapatok összevonását, átcsoportosítását végzi, s gondoskodik egyebek mellett arról, hogy a front mögötti területen is megtörténjen – katonák és hadifoglyok segítségével – a betakarítás.

A naplóban sok mindentről van szó: a katonák mindennapi életéről, hangulatáról, az ellátásról, az időjárás változásairól, a tisztek és legénység közötti viszonyról, a fedezékek készítéséről, berendezéséről, lovakról, temetésekről, a gyakori védőoltásokról stb.

A naplórészlet elolvasását mindazoknak ajánlhatjuk, akik valóban árnyalt, hiteles képet akarnak kapni az első világháborúról. A háborús napló megelőző, második része a Hadtörténelmi Közlemények 1995. évfolyama 2. számában jelent meg, a 85–106. oldalon.

1915-BEN TÖRTÉNT

Július hó.

1-én. Reggel 6 órakor tügünk tovább menetel, és a 10 kilométerre fekvő Ila-Bakiecz falunál foglunk állást, de miután az ellenség már messze jár, nem lőhetünk. Már napok óta az ellenség nem bír megállni, és egy lövés sem hallható. Itt még örültebb pusztítást vitt véghez az ellenség, mint Galíciában, mindent tönkre tesz. Ezideig vagy 35 kilométert jöttünk be, az éjjet itt töltjük.

2-án. Reggel 6 órakor újból előrenyomulás, és 12 kilométer menetelés után Abiacsin falunál tűzvonalba állottunk, hol az ellenség erős védelmi berendezésénél fogva felvette a harcot. Dacára ennek, erősebb tűzérési akciónk kivetette állásából, és innét is menekülnie kell. Marhákat, sertéseket mind viszi az ellenség, és rengeteg sertés van elhullva mindenütt. Erre még a harangokat is mind leszedi és elhurcolja.

3-án. Reggel előbbre megyünk, itt az ellenség erős állásban van ismét, és feltartóztatni készül bennünket. A harc egész nap dühöng, és az ellenség egyízben előre is tört, úgyhogy ágyúink veszélyben forogtak (Czukownál), és állást kellett változtatnunk. Ugyancsak lőszeroszlopunkat, mely pedig védett helyen volt, belőtte, és a második üteg oszlopánál embert és lovat vágott agyon. Tisztjeink ugyancsak veszélyben forogtak, elfogatásnak voltak kitéve. Így egy magaslatot, melyet megszállva tartottunk, az ellenség elragadott. Este nehéz tűzérségünk, közte a ma divízióknak is, visszavonult Horisü-Dolszki faluba, hol az éjjet töltöttük. Még az est folyamán csapatmegerősítések jönnek, főleg németek.

4-én. Reggel úgy mi, mint a többi tűzérség állásba megy újból, mi most a falun kívül (Czukow) foglunk állást. A harc egész nap tombol, ellenben az éj nyugodt. Az itt levő erdőben, hol az ellenség nagyon makacsul védekezett, mert erős állásai voltak, borzasztó kép tárul a szem elé. A rengeteg orosz halottól, kik temetetlenül fekszenek itt, büzlük az egész vidék. Úgyszintén a sok sebesültön, kik itt vannak, az iszonyú hőségben rajzanak a férgek. És nincs, ki segítséget nyújtson nekik, ha ellenség is, de az ember szíve elfacsarodik ennek látásán, arra is gondolva, hogy a mi embereink is juthatnak ilyen sorsra. – Ez már goromba szívtelenség a mi hadvezetőségünktől – és ezen pusztulást itt mind a mi tűzérségünk munkája csinálta. Mostanában élelmezésünk igen hiányos, főleg kenyérben látunk hiányt. A mai nappal ütegünknel egy cholera megbetegedés fordult elő, úgy látszik, halálos kimenetelű lesz.

5-én. Az ellenség tartja magát, részünkről ma kisebb ágyúharc volt. Erősítések érkeztek, mi hamarosan változást fog teremteni. Most már napok óta erdőben tanyázunk, mi azért jó, hogy a nappali hőség ellen védhetjük magunkat. Éjjet a helyzet nem változott.

6-án. Erős meleg van, a vonalon változás nem történik. Egész nap kisebb mértékben tűzérségünk dolgozik. Délután egy ellenséges üteg lő, de hamarosan elhallgatja jól belőtt tűzérségünk. Az éj csendes.

7-én. Igen nagy forróság van. A délelőtt csendben telik el, délben az ellenséges tűzérség kezd lőni, mit mi is viszonzunk. Ez egy óra hosszág tart. Most már kezdünk ágyúinkból kifogyni, már hármat kellett Pilsenbe küldeni javítás végett. Az élelmezésünk csak nem akar javulni, főleg kenyérben érezhető a hiány, 4–5 ember kap egyet. No, de ezeket pótolják némileg a civilek által visszahagyott szárnyasok és sertések, no meg már az új burgonya (kartofli) is használható. Van is sütés-főzés olyan, mi párfát ritkítja. Cseresznye is van már. Hogy megemlísem, tetű is van elég, ezek is a földből nőnek, úgy látszik. És nemcsak az oroszok, hanem ezek ellen is irtó hadjáratot kell folytatnunk.

8-án. Reggel oly csend van, mintha nem is volna háború. Később tűzérségünk gyengébben kezd tüzelni, mi tart estig. Az ellenség ma csendesen viselkedik, néhány lövést ad le. Részünkről csapatok vonulnak fel, főleg németek és tűzérség. Tőlünk jobbra hallható harc.

9-én. Reggel csendesség az egész vonalon, de még délelőtt folyamán tűzérési harc keletkezik, mi tart egész nap. Az ellenség is lő. Ma nagyon rosszul érzem magam, főfájás és erős hasmenés, egészen a cholera tünetei. De estére jobban lettem.

10-én. Mint minden reggel, erdei szállásunkon korán kelünk. Messzebből ágyúzás hallható, mi 8 órakor itt is megkezdődik élénkebben. Délben egy órára megszünt a tűz, de ezután kiújult, és tartott estig. Az ellenség megint makacsodik erős állásában. Este igen rosszul érzem magamat, a hideg ráz. Éjjet semmi különös nem történik.

11-én. Reggel az eső esik, mi 8 órakor eláll, és tűzérségünk délig dolgozik, mikor beszünteti a tüzet. Az ellenség itt csendesen viselkedik most. Ellenben tőlünk két oldalt már napok óta erősebb harcok

vannak. Az ellenséges repülők mostanában bombáikkal sok kárt tesznek az elfoglalt városokban és hátul levő vonatsozlopainkban.

12-én. A rendes tüzérségi harc hallható, az ellenség is napi szokása szerjnt tüzel. Ma az utolsó ágyúnk is elromlott, és elküldetett javításra, most anélkül vagyunk. Itt légerezünk a czukowi erdőben, az időt legnagyobb részt alvással töltjük. Este kisebb gyalogsági harc.

13-án. Szép idő, a helyzet ma sem változik. Délután német nehéztüzérség vonul fel, mit az ellenség a felszálló porból észre vesz, és elkezdi az utat lőni. Délután 6 óraker tüzérségünk élénkebb tüzelésbe kezd, mi tart este 8 óráig. Repülőink az ellenség felett járnak, mit erősen lő. Holnapra részünkről támadás van tervbe véve.

14-én. Reggel az eső kezd esni, mi később záporrá fajul, és tart egész nap. Így tervezett támadásunk elmaradt. Estefelé kitisztul, és repülőink jönnek szemlét tartani. Este divisióink 2 battériája (a mienk is, a kölcson kapott 1 ágyúval) állást változtat. Éjfélig csend van itt, csak messzebből hallgató harc, 1 óraker azonban itt is gyalogsági harc kezdődik, mi tart reggelig.

15-én. Már reggel 1/2 4 óraker tüzérségünk megkezdi a tüzelést, a gyalogság is munkába kezd, és ez tart egész nap. Az idő borult, csak estefelé tisztul ki. Az ellenség is viszonozza a tüzet és tartja rendkívül erős állását, mi egymás mögött levő három fedezékből áll. Este 6–8-ig mindkét részről erősbödik a tüzelés. Ugyancsak Javornik-Zamosce felől éjjel heves harc hallatszik, mi tart reggelig.

16-án. Reggel 3 óraker már tüzérségünk megkezdi a tüzet, mi mindjobban erősbödött, úgy az ellenség részéről is. Minden elgondolható helyet tűz alá fogott, hol tüzérségünket sejtette, de rosszul számított, mert ott sehol sem volt állásunk. Zamosce felé most is dühöng a harc, és átragadott ide is. Ma reggel 6 óraker kellett volna megkezdődni az általános támadásunknak, de elmaradt, és csak előkészítő harc folyik. Dél felé a harc mindjobban erősbödik, és 1–2 óra közt elérte a tetőpontját, és 3 óraker gyalogságunk előretör az első ellenséges vonalig. Itt már az ellenség taktikával élt, ugyanis az első állásait nem tartotta megszállva, hanem ezen alkalomkor a hátul levő erdőből és tartalék árkokból hozta előre csapatait támadáshoz, úgy, hogy gyalogságunknak kétszer kellett meghátrálni. A harc eldöntetlenül tartott egész estig, de tőlünk balra folyik tovább. Itt éjjel hevesebb gyalogsági harc kezdődik. A mai nap 1 ágyúnkkal közel négyszáz lövést adtunk le. Ha az ember hátra megy, már mindenütt katonáink végzik az aratási munkálatokat, és a cséplés is megkezdődött. A gabonát pedig azonnal szállítják hátra.

17-én. A tegnapi sok lövéstől ágyúnk elromlott, így ma nem lőhetünk. A tüzérségi tűz máskülönbén reggel 6 óraker megkezdődött, mi elég hevességgel tart egész nap. Zamosce felé ma is erős harc folyik. Az ellenség ma hallgat. Az éj is csendben telik.

18-án. Szép napos idő mutatkozik. 6 óraker tüzérségünk megkezdi a munkát. Még délelőtt folyamán gyalogságunk támadásba megy át, az ellenséget kiveti állásából és a mögötte levő községet elfoglalja. De a nagy tartalékkal rendelkező ellenség visszafoglalja állását. Így csapataink újból rohamra mennek, köztük a 63. román ezred is, és az oroszok négyszöget képező állásai közt jelentékeny veszteséggel sok foglyot ejtenek, és az ellenséget újból kiűzik állásából. Pedig az orosz tartalékok úgy rajzanak, mintha csak a földből nőnének ki, de tüzérségünk jól irányzott tüze súlyos veszteséget okoz nekik, megadják magukat. Délután a harc kisebb mértékben folyik, az ellenséges tüzérség ma feltűnően hallgatott. Hanem egy nagyobb fogoly csapatot, mit már katonáink hátra szállítottak, alapos tűz alá vett, és megritkította soraikat. Este az eső kezd esni, mi tart egész éjjel. Az est beálltával újból megindult a gyalogsági támadás, és sok fogoly jut kezünkre. Tehát három napi kemény harc után az ellenség ki lett verve állásából és meghátrált, – de ezen három nap nekünk is tekintélyes veszteségünkbe került.

19-én. Egész délelőtt az eső esik, 10 óraker divisióink előre nyomul. Az utak rendkívül rosszak az esőzéstől. A falvak fel vannak perzselve, sőt még az érett gabonát is mind elpusztítja az ellenség, ha ideje engedi. Az ellenség erőd erősségű állásai és környékük a gránátoktól fel vannak szántva. Azonban nekünk is sok halottunk hever szét, mi a heves harcot mutatja. Vagy 15 kilométert menetelve Cotek falun keresztül divisióink 2-dik ütege egy erdőben állást foglal, újból megkezdődik a harc, mit megint felvett az ellenség, és tart egész éjjel. Az ellenség körletében a falvak egyre gyulladnak ki.

20-án. A harc ma is folyik, az ellenség makacsul védekezik. A harcot az eső, mi egész nap és éjjel esik, nagyban hátráltatja, de nem szünteti meg.

21-én. Reggel 1/2 5 óraker ütegünk állásba megy, noha az eső ma is esik, a harcot nem hátráltatja, tüzérségünk megkezdi a tüzet. Az ellenség hevesen válaszol, és a már birtokunkban levő majorokat tűz alá fogja és felgyújtja. Délben 12 óraker a 39-dik hadosztályunk támadásba megy át és az ellenséges

vonalat áttöri, az oroszok hátrálnak. Együttal a 12-ik hadosztály is támadásba megy át. Éjjelenként az ellenség előretörése megghiúsulnak. Most Cholmtól 22 kilométerre állunk.

22-én. A harc itt ma jobbra szünetel, tüzéségünk munitióhiány miatt hallgatásra van kényszerítve. Az ellenség is csak néha ad életjelt magáról. Hanem ma este ugyancsak nevetéses eset fordult elő az ellenséggel. Oly biztonságban érezte magát, hogy gyalogsága az árkokból nagyobbbrészt hátra ment vacsorázni... – Ezt a mi gyalogságunk észrevéve egy rajtaütést csinált, és benyomult az árkaikba, a még ott levő ellenséget elfogta vagy kiűzte. Hiába kísérte meg az ellenség a visszafoglalást, nem sikerült neki. Ezen este még tüzéségünk legnagyobbbrészt állást változtatott. Állásunk Boncza-nál van.

23-án. Tőlünk balra, hol a német „Garde” hadtest áll, hevesebb harc hallható. A tüzéség mindkét részről itt is dolgozik, és állásukat teljesen belötte, sajnos, megint egy halottunk és egy sebesültünk lett. Éjjel sem szünetel a harc.

24-én. Kora reggel már ágyútűz kezdődik, mi tart egész nap, különösen tőlünk balra heves. A mai nap értesítést kaptunk, hogy ágyúink a javításból megérkeztek, tehát érte kell menni. Ezen küldetésben Hollaender főhadnagy vezetésével én is bent voltam. Délután útra keltünk a már rég mögöttünk hagyott Zolkiew városka vasúti állomására. Ide háromnapos erős mars után 26-án érkezünk meg, közben oly jeges esőt is élvezve, milyenben még nem volt részem. A városban a cholera járvány pusztít erősen, de a forgalom azért nagy. Mindenfelé orosz foglyok ezrei végzik a munkát. Itt tudatták, hogy nem ide, hanem Belcecz határállomásra vannak ágyúink irányítva, tehát oda kell menni. Hiába volt itt Hollaender főhadnagy őrködésre és parancsa, hogy a táborhelyet senkinek sem szabad elhagyni, ezen éjjel én és egy másik tizedes hatalmas murit csaptunk, csak azért is, hogy bosszantsuk. Ezen út alatt még sok bajunk volt velem, de nem bírt velünk.

27-én. Innét tehát tovább meneteltünk, hogy elérjük Belceczet. Ezen napon is a veszekedések láncolata telt el a főhadnagy úrral, majd megpukkadt a méregetől.

28-án. Ma értünk Belceczre, hova még mindig nem érkeztek meg ágyúink. Itt a főhadnagy, azt gondolva, nem jó lesz közel a faluhoz lenni, tehát tőle távol egy erdőbe vitt bennünket. De itt is csak azt látta, úgy is hiába.

29-30-31-én. A napokat itt töltjük, az ágyúk nem jönnek. Közben jókat mulatunk, mit a főhadnagy már nem vesz tudomásul, sőt inkább elmegegy olyankor, de szólni nem mer. Itt elég jól élünk.

1915. augusztus hó.

1-én. Végre a 3 ágyúból az enyém megérkezett ma. Így a délután folyamán útra is keltem velem az üteg után. De hol lehet már az üteg? Utam Zamosce városon vezet keresztül. Ó-Zamosce elég szép kis város, itt kozák laktanya is van... A németek innét orosz foglyokkal csináltatják a tábori vasutat Lublinig.

2-án. Tovább marsolva Krasznoszlaw városon keresztül Rajowiecz felé. Erre már mindenütt a harcok jele mutatkozott, különösen Krupé falu előtt egy majornál, hol az ellenségnek kisebb erődje is volt.

3-án. Tovább menetelek Ochoza felé, hol az üteg volt, de már tovább ment. Dwiowno felé tovább menetelve utolértem az üteget. Itt most is erősen folyik a harc. Még ezen nap állásba mentem ágyúmmal.

4-én. Reggel 5 órakor menetkészen áll az ellenség, vonul vissza vagy tíz kilométert. Ütegünk szinte előre megy. Az ellenség előrenyomuló tüzéségünket belátva tűz alá fogja, és alaposan szétugrasztja. Délután divízióknak is állásba megy, de az ellenség észrevéve az utat lövi, mire vissza kellett vonulnunk. Később újból megkísérelték az előretűtést, de újból tűz alá vették ütegünket. Szerencsére nem történt baj. Így Wladislawow faluig előre jutva állásba mentünk. Éjjel tart a harc.

5-én. Már kora reggel megkezdődik az ágyúzás és a gyalogsági tüzelés is. Az ellenség az éjjel nem állott odább, hanem nagyobb erővel felvette a harcot. A harc mindjobban erősödik, és pokoli ágyútűzésé fajul délután. Gyalogságunk több támadást kísérelt meg, de nem sikerült az ellenséget kiszorítani állásából. Hol némileg sikert értek is el, az ellenség visszafoglalta. Estefelé tüzéségünk tüze még fokozódott, az ellenség is erősen válaszol, de a helyzet nem változik. Este 8 órakor azonban tüzéségünk újabb támadást kezd a gyalogsággal egyetemben az ellenség ellen. Gránátjaink nagy pusztítást vittek véghez az ellenség állásai és a drótsövények között. Végre belátta az ellenség, hogy helyzete tarthatatlan, még az éj folyamán megkezdte a visszavonulást, és reggelre itt egész csend lett. Ma délelőtt jött Ivangród és Warsó eleste, mi nagy örömet szerzett.

6-án. Néma csend lett mára, csapataink vonulnak előre. Mi visszamaradtunk, még a délelőtt folyamán otthagytuk az állást, és délután visszafelé menetelünk. Úgy látszik, az egész 6-ik hadtest kiszorult a frontból, miután rövidül. Utunk visszafelé mindenütt leégett és lerombolt városokon és falvakon vezet keresztül. Kochilnónál egy erdőben lágerezünk, hogy az ellenséges repülőök elől védve legyünk.

7-én. Délután tovább menetelünk nyugati irányban, az egész hatodik hadtest úton van, tehát kilépünk a Mackensen-seregből, mit sajnálunk. Este Nizolaj falu mellett levő majorban ütöttünk tábort. Ezt az ellenség megkímélte az itt levő szeszgyárral együtt.

8-án. Reggel 7 óra 15-kor tovább menetelünk, az eső esik, az előrejutás nehéz, mert az út tele van csapatokkal és az utak is rosszak. Így egész nap menetelve késő este értünk Liszaloja faluba. Utunk közben már átléptük a Vieperz folyót is, úgy látszik Brest-Litovszk felé tartunk.

9-én. Hajnalban 3 órakor ébresztő, 1/2 5 órakor pedig tovább menetelünk Kroszkopácza faluig, hol ütegünk állásba megy. Ma itt kisebb ágyúharc van, az ellenség is lanyhán lő vissza. Ma is borult idő van. Délután tüzéségünk hatásosabb tüzelést kezd, és gyalogságunk támadásba fog, és az ellenséget visszaszorítja Ostrow faluig. A harc tart késő estig. Az éj csendesebben telik el. Az ellenség itt is a gabonát, mit elszállítani nem tud, megsemmisíti, a kepeket felégeti.

10-én. Reggel divízióink előre megy Samosezi faluig, hol állásba megy ismét. A délelőtt csendesebben telt el, délután azonban tüzéségünk megkezdte a tüzet, mi tartott egész estig. Az ellenség ugyancsak tapogatta állásainkat, de nem sok eredménnyel. Az ellenség itt tartja magát, de balról hátrált. Itt az éj folyamán gyalogságunk előre tört, de csak üres állásokra talált, az ellenség hátrább erősítette meg magát. Újabbán így akarja tüzéségünket félrevezetni, veszteségét gátolni. Este érkezett ide 3 üteg német 21 centiméteres.

11-én. Reggel a 21-esek felállottak mellénk. Már kora reggel tüzéségünk gyengébb tüzet kezdett. A délelőtt folyamán azonban összes tüzéségünk reárendítette az orosz indulóra, a német 21-esek is elkezdtek csikorogni, mi az oroszokra igen félelmesen hat. Délután a tűz még fokozódott, és tartott késő délutánig, mikor is az oroszoknál fekvő falu, majorok és gabonák kezdettek kigyulladni, mi azt jelenti, hogy az ellenség rövidesen visszavonul. Ma az ő tüzéségük nem sokat kellemetlenkedett. Este a harc elcsendesedett, de tartva az ellenség esetleges éjjeli támadásától, erre is elkészültünk. Azonban ez nem következett be, hanem csendben visszavonult, és gyalogságunk már csak az üres állásait találta.

Éjjel 2 órakor tüzéségünk parancsot kapott lövésre, és ezen ostoba parancsból az jött ki, hogy lövedékeink a már az ellenség után nyomuló csapatainkat érte. Kürtjelzés után szüntetett tüzet tüzéségünk.

12-én. Reggel mi is előrenyomultunk Ostrow városig, hol még az éjjel ellenség volt. Ezen helység a harc központjában volt, és áldozatul is esett neki, de jobban csak az ellenség romboló és gyűjtogató szenvedélyének. A templom is romban van, a lakók innét is hiányoznak, alig látni egyet. Itt le is táborozunk, úgy látszik, az éjet itt töltjük. A város romjai közül a katonazene hangjai jönnek, térzene van. Az ellenség erősen tovább állott.

13-án. Reggel 2 órakor ébresztő, várjuk a parancsot az indulásra. Vagy 4 kilométert megyünk előre egy erdőig, hol az egész napot töltjük. Innét este Steinkow faluig mentünk, az éjet is itt töltöttük. Ezen hadosztály a 12-ik, melyhez most beosztva vagyunk, a további parancsig hadsereg-tartalékban van. Az ellenségtől már 24 kilométerre vagyunk Darcsew városka mellett.

14-én. Reggel 5 órakor előrenyomulás, mi az út túlszűfolttsága és rossz állapota mellett nehezen megy. A front felől hevesebb ágyúzás hallható.

15-én. Reggel tovább menetelünk. Az ellenséget, ki úgy látszik, ezen sík terepen nem bír megállani, csapataink erősen üldözik. Most sok német csapat is vonul fel újból. Wisnicz falunál lágerbe megyünk.

16-án. Reggel 4 órakor tovább menetelünk, irányunk Brest-Litovszk, mitől már csak 30–35 kilométerre vagyunk. Délután folyamán már közelebb érünk az ellenséghez, mely ma sem képes megállani. Este ütegünk állásba megy, de lövésre nem kerül sor. Szép sík vidék ez, és nagyon termékeny.

17-én. Reggel ütegünk menetkészben áll, a délelőtt folyamán Biacsnieczi faluig menetelünk, hol letáboroztunk. Innét már csak 15 kilométer Brest-Litovszk. Észak irányból ágyúzás hallható, és a várban és környékén egész éjjel a fényszórók világítanak. Az éj is harcokban telik el.

18-án. Ma kettős ünnepet ülünk. Királyunk születésnapját, és ma egy éve annak, hogy országunk földjét elhagyva saját és ellenséges földön harcba állunk. Ezen idő alatt, különösen kezdetben, sok csalódásban volt részünk, mit most pótol az, hogy az ellenség már jóformán leveretett, és csak igen rövid idő kérdése, hogy egy újabb fényes haditettel, Brest-Litovszk elfoglalásával gazdagítsuk sikereinket.

ket. Ma misét hallgattunk, az ágyúk dörögnek ezalatt – de nem mint békében vaktöltéssel, hanem mind az ellenségnek szól, és közöttük végzi munkáját.

Délután az ünnepet félbe kellett szakítanunk, ütegünk 5–6 kilométert előre ment állásba, mit egy erdő közepén foglaltunk el. Csapataink, főleg a gyalogság, egyre nyomul előre, és az egész vidék a zenétől hangos. Észak-nyugati irányból hallható ágyúzás, mi éjjel is tart kisebb mértékben.

19-én. Borult idő van, itt előtünk a front csendes, csak nyugati irányból jön erősebb ágyúzás hangja, mi már a vár erődjeinek szólhat, mert nehéz ágyúk is működnek. Az ellenség innét 5 kilométerre van.

20-án. Reggel a 12-ik hadosztályunk támadásra készül, és mi, kik a 39-ik hadosztály kötelékébe tartozunk, kíségetőképpen át lettünk téve. Ezért vagy 5 kilométert előre menve újabb állást foglaltunk egy erdőben. Azonban a borult esős idő a mai támadást meghiúsította, és tétlenségre vagyunk kárhozhatóva. A délután folyamán más tüzérség könnyebb ágyúzást folytat, mire az ellenség is válaszol nehéz várvédő ágyúival. Ma kaptuk azon jó hírt, hogy a németek Now-Georgievsk várat bevették, tegnap pedig Kownót.

21-én. Az idő nem változott, az eső esik. Tüzérségünk, közte mi is tüzelést folytatunk, és több célra lövünk. Délután folyamán ütegünk a 6-ik számú erődöt lövi, de a lövések a borult idő miatt nem figyelhetők meg. Gyalogságunk egészen előre nyomult. Ütegünk még ezideig várostromban nem vett részt, most arra is sor került.

22-én. Reggel itthagytuk ezen állást, miután visszahelyeztettünk a 39-ik hadosztályhoz. Vagy 5 kilométert jobbra egy erdőbe mentünk újabb állásba. Itt megint igen veszélyes helyünk van, a gyalogsági állás 5–600 lépésre húzódik, és ki vagyunk erősen téve a gyalogsági golyóknak. Az ellenség nehéz és könnyű lövedékei is közrefogtak bennünket. Délután folyamán a tüzelés mindkét részről erősödik. Estefelé gyalogságunk (honvédek) támadásba megy át, és egy részüknek sikerül is előrenyomulni. Este az ellenséges tüzérség ugyancsak erősen dolgozik, és schrapnelljei elől ugyancsak ugrálunk. Állásunk előtti falut, mi 500 méterre van, erősen lövi, és több házat fel is gyújt az ellenség, itt a tüzérségünket sejtí. Este a gyalogsági tűz is erősödik, mi tart egész éjjel megszakítás nélkül.

23-án. A fegyvertűz reggelre sem szűnt meg. Az ellenséges tüzérség újból kezdi a munkáját, és épp úgy, mint tegnap, veszélyeztet bennünket.

Az éj folyamán a gyalogsági golyóktól ki sem mozdulhattunk a fedezékből. A mi tüzérségünk is megkezdte a lövést.

Délután a gyalogsági tűz megszűnik, este azonban a tüzérségi tűzzel együtt újból kiújul, és tart egész éjjel, mi pedig alig bírjuk a bőrünket menteni.

Az élelmezésünk nemhogy javulna, inkább rosszabbodik. A húsadagok kisebbre lettek szabva, a kávé nem jó, dacára a jó termésnek a kenyér is kevés, és majd tisztán tengerilisztából van. Dohány és cigaretta járulékunk is mind ritkábban van. És ehhez járul az, hogy itt most kartoflihoz sem juthatunk, és még vízünk sem igen van.

24-én. Már kora reggel az ellenséges tüzérség megkezdte az állásunk lövését, és mindjárt az első lövése a hozzánk 200 méterre álló 2-ik ütegünk közé csapott, de szerencsére kárt nem okozott. És ezután folyton jönnek hozzánk a csomagok, gránát és schrapnell.

8 órakor tüzérségünk megkezdte a tüzet, és erős munkába veszi az ellenséges állásokat, ugyancsak mozsaraink is megkezdették az erődök lövését.

Délben gyalogságunk támadásba fogott, és sikerült is az ellenséget állásából kiszorítani, minek mi legjobban örültünk, hogy megszabadultunk a baka-gránátoktól. Délután 3 órakor megszűnt az erős tüzelés, csak egy-egy lövés hallható, mi estére szinte megszűnt, és a felgyújtott falvak mutatják, hogy az ellenség hátrább kénytelen vonulni gyalogságunktól követve. Így az éj csendben múlt el.

25-én. Lövéseink már az ellenséget nem érték, így kénytelenek voltunk 3 kilométert előre menni, és állást foglalni. Többi tüzérségünk, közte a 21-esek is előre vonultak, és már meg is kezdték a tüzelést. Az ellenségnek itt igen jól elrendezett állásai vannak, még burgonyával is beültette, hogy felismerhető ne legyen.

Dacára ennek, mégsem bírja tartani ezen várrendszert sem. Tegnap előfordult, hogy az ellenség a mi 12/12 mintájú 15 centiméteres lövedékünket használta, közénk is lőtt vele.

A tegnapi támadás alkalmával csapatainknak jelentéktelen vesztesége volt, ellenben többszáz fogoly jutott kézre. Repülőink folyton az ellenség fölött vannak, ellenben ellenséges repülőök mostanában nem igen láthatók.

Este tüzérsgünk erősebb tüzelésbe kezd a menekülő ellenségre, a falvak pedig egyre gyulladnak ki, mi egész nappali fényt áraszt a vidékre. Erős robbantásokat is végez az ellenség, miből az következik, hogy csapatait a Bug folyón átvonta, és hidak, raktárak repülnek a levegőbe.

26-án. A mai nap reánk nézve nevezetes, ma egy éve annak, hogy divisióknak Tomasownál a tűzkezeszségben átment, és azóta folyton harcban állva elég dicsőséget volt alkalma szerezni.

Ezen reggelre néma csend lett a környéken, még egy fegyverlövés sem hallgató, csapataink, közte divisióknak is nyomul előre Breszt-Litovszk felé az úton.

Itt már mindenütt orosz erődítések között megyünk, de jobbára nincsenek még elkészítve, miből látható, hogy nem voltak ily gyors előnyomulásunkra elkészülve. A várrendszerhez tartozó erődök mind modern építésűek, tiszta beton. Köralakban futja körül a várat, minek másík erősségét a Bug folyó alkotja ágával.

Mindennek dacára rohamosan kellett ezeket kiüríteni az ellenségnek, minthogy csapataink mára a Bugon kétoldalt átkeltek, és visszavonulását veszélyeztették. Divisióknak Terespol városába ért és megállapodott. Ez is, mint minden helység lerombolva, összelőve van, különösen az okból is, miután itt egyik erődjé van a várnak, mégpedig hatalmas építmény, mit az ellenség villanyárammal próbált megsemmisíteni, de jobbára csak az ütegek semmisültek meg. A sok muníció mind a raktárakban maradt.

A város még épen maradt házai egymás után gyulladnak ki, és nincs senki sem ki ezt meggátolná, civilt nem látni egyet sem. A város szélén áll egy hatalmas emlékmű, mi a vár erősségét hirdeti, de hiába, elég jutányosan jutottunk hozzá 26-a reggelére.

Itt most várunk kell, míg a hidakat pionérjaink elkészítsek, hogy a Bugon átkelhesünk. Csapataink egyre jönnek előre zene hangjai mellett. Ma francia repülőgép kémleli csapataink mozdulatait.

27-én. Már délelőtt kellett volna előre nyomulnunk, de a nagy csapatfelvonulás miatt csak késő délután juthattunk hozzá. Így is csak pár kilométer utat tudunk megtenni órák alatt.

Ezen nap átléptük Oroszország határát, a Bug folyót, melyen a mi és német pionirok rögtönöztek hidat. Így beértünk a vár magvába, mi megint csak modernek nevezhető. Ezt is elég épen hagyta az ellenség, csak a raktárépületeket gyújtotta fel, ég a sok gabona, liszt stb. és folyton füstöt áraszt szét. De nagyobb része ennek is épen jutott kezünkre, illetve a németek kezére, mert ők foglalták le. Sok élelmi- és hadiszert hagyott tehát itt is hátra az ellenség, még a Bugba is rengeteg muníciót stüllyesztett. Itt különben volt lőszergyára is, azonkívül malom a legmodernebbül berendezett pékségéhez. Azonkívül sok saját munícióknak is a birtokába jutottunk, mit tőlünk zsákmányolt. Itt egy kaszárnya mellett lágerbe mentünk, és az éjet itt töltöttük. A várost, mi még ide távolabb fekszik, az ellenség ugyancsak elpusztította és ma erősen visszavonult.

28-án. Reggel 6 órakor divisióknak menetkészen áll, és újabb parancs szerint visszaindulunk orosz Lengyelország földjére, és ezen nap 40 kilométert menetelve mindenütt a Bug mentén Cholm-nak tartunk. Az út kegyetlen rossz, dacára annak, hogy műút, de a nagy forgalom teljesen tönkretette. Csak késő este értünk célhoz, hol az éjet is töltöttük.

29-én. Reggel 6 órakor ismét tovább menetelünk a ma sem jobb úton. Erre is mindenütt a harc nyomai láthatók, az elpusztított falvak, feltúrt földek, sírok stb. mind megannyi borzalom. Különösen sok ló fekszik itt, mi lovassági harcokra emlékeztet. Ilyenek között vezet utunk Włodawa városon keresztül, itt kaszárnya és nagyobb raktárak vannak, mit az ellenség épen hagyott, bizonytal nem volt ideje elpusztítani. Mai nap 45 kilométert menetelve letáboroztunk.

30-án. Újból tovább menetelünk és 43 kilométer utat csinálunk. Most már a harmadik nap ily erős menetelésben erősen érezteti hatását a legénységen és a lovakon, az utóbbiakon különösen azért, mert rosszul táplálkoznak, zab nincsen, és takarmány sem található ezen vidéken, mert az ellenség elpusztította.

Késő délután érkezünk Cholm-ba, hol a vasút mellett lágerbe megyünk. A szép város egy domboldalon fekszik, honnét gyönyörű kilátás nyílik a sík vidékre. Több szép templom, gyárai, kaszárnyái vannak a „Bug hadsereg” hadiszállása itt van. Azonkívül nagy vasúti csomópont, mi már a részünkről üzemből van.

Most csak azt szeretnénk tudni, hova megyünk vajon, mert ez még titok. Lehet, hogy itt vagonírozunk be – ez csak találgatás. Ezen város nem szenvedett az ellenségtől.

31-én. Cholmban maradunk ma, a háromnapi mars után pihenünk van. De hideg, esős idő van, mi cseppet sincs kedvünkre. Ma sem tudjuk, mily célból jöttünk ide. A mai nappal befejeződött az eseménnyel dúsz augusztus hava.

1915. szeptember hó

1-én. Reggel tovább menetelünk Cholmon keresztül, és csak későn térünk pihenőre.

2-án. Tovább menetelünk újból, és csak késő délután érünk Gorodlo város előtt fekvő pusztához, hol el lettünk szállásolva. Erre mindenütt lábon áll a gabona, és már tönkre is ment, nincs ki learatta volna. Pedig nagy szükség lenne még reá.

3-án. Innét is tovább menetelünk Gorodlón keresztül, ezt már az ellenség jobbra tönkre tette. Itt átléptük ismét a Bug folyót, és ismét Oroszország földjére léptünk. Utunk Wladimir-Wolonszki városig vezetett, hol éjjeli szállásra mentünk. Az ellenség ezen várost, mit még Lemberg elfoglalásakor kiürített, jobbra elpusztította. Nagy kaszárnyái vannak, és vasúti végállomás. A front ide 150–160 kilométer jelenleg.

4-én. Ma pihenőnapunk van, itt maradunk a városban. Az idő erre hűvös, a napot csak olykor látjuk.

5-én. Reggel 1/2 7 órakor innét is tovább megyünk. Az utak nagyon rosszak, Luck irányába tartunk. A lakosság most kezd visszatérni a falvakba, hol természetesen csak romokat talál, ami nagy megpróbáltatás lesz nekik a közel ígérkező télre. Az utak járhatatlansága miatt, és más eszközök hiányában a forgalmat csapataink iparvágányon bonyolítják le lovakkal. Vagy 26 kilométert menetelve Powlowiczki orosz községben töltöttük az éjet.

6-án. Reggel 7 órakor tovább menetelünk. Most már a tizedik napja rójuk a rossz utakat anélkül, hogy tudnánk a célt, (hozzá az eső is esik) pedig a legénység inkább kívánja, hogy tűzvonalban legyen, mint azon szekatúrákat eltűrje, mi ezen menetelés alatt éri az új ütegparancsnok Kosler kapitány és a többi ingyenes tiszttel. Ehhez járul még a rossz élelmezés is, hol megint a legnagyobb szabálytalanság történik a mi hátrányunkra a tisztek részéről. A legénység részére kiutalt élelemből a jobbkat saját részükre foglalják le, és legtöbbször megtörténi, miután nem használják el, elromlik és eldobják, vagy így adják vissza a legénységnek.

A ruházatunk már ugyancsak olyan, hogy magunk szégyelljük más csapatok, különösen a németek előtt. Ez is csak a tisztek gondatlanságára vall, mert látni azt, hogy más csapatoknál ez nem így van. De itt csak a saját érdekük az elsős.

Ma vagy 25 kilométert menetelve Lokatsi városkán keresztül, s tőle pár kilométerre fekvő elszórt faluban mentünk szállásra. A levegő nagyon egészségtelen a nagy büztől, mit a sok elásatlan ló terjeszt, és a kutyák lakmároznak belőlük.

7-én. Tovább menetelünk, és ma Luckba érünk, mi már csapataink kezén van. Itt táborba mentünk. A várost az ellenség elég épen hagyta, mi igen csinosnak mondható.

A kereskedelem sem szünetel. A várrendszer jelentéktelen itt. Az állomásépület és a Styr hídja van felrobbantva csak, itt nem ért rá az ellenség garázdálkodni, csapataink oldalozó támadása váratlanul érte, sürgős visszavonulásra kényszerítette. De Luckban levő csapataik mind kézre kerültek, és sok hadiszer birtokába jutottunk.

Azon reményben, hogy a hosszú út után itt kissé pihenünk, egy kis lakmározáshoz fogtunk, mit a hosszú úton nélkülöztünk. Itt hozzájutottunk sörhöz olcsóért (orosz sörhöz), mit már magam is régen kívántam. De az ízet nem is felejttem el soha, és hogy az ágyúink kerekeit kínáltuk meg vele, tán majd azok vígabban forognak tőle. Azon reményünk, mi a pihenést illeti, ugyancsak füstbe ment. Este ütegünk sürgős parancsot kapott az itteni állomáson a bevagonérozásra, mi az éj folyamán szakadó esőben meg is történt. Tehát orosz vonaton utazunk. Miután csak 32 kilométert kell mennünk, az ágyúink és a legénység ment vonaton, lovaink pedig másnap rendes úton jöttek utánunk. Úgy látszik, sürgősen kell a tüzéség.

8-án. Reggel 6 órakor érkezett vonatunk Olike állomásra (ez is le van égetve), hol megkezdettük a kirakodást. Innét a 14-es schwere ezred lovai vontatták ágyúinkat a két kilométerre fekvő állásba, hol ütegünk még a délelőtti folyamán megkezdette a tüzelést. Délután összes tüzéségünk, mi elég tekintélyes számban van képviselve, erősebb tüzet nyitott meg, egyúttal a gyalogságunk is működni kezdett. Az ellenséges tüzéség ugyancsak szórt lövedékeit, főként az állomás környékére. Éjjelre tüzéségünk parancsot kapott egynegyed óránkénti lövésre. Az én ágyúmnak jutott épp e feladat. A hónap elejétől fogva az időjárás nagyon rossz, folyton az eső esik. Nagyon kellemetlen.

9-én. A lövés tartott reggel 6 óráig, mikor be is lett szüntetve. Ütegeink parancsot kaptak a továbbmenetelre. Az ellenség megkezdte a visszavonulást. A mi menetelünkre csak délután került sor, mikor divízióink Olike városkáiig ment, hol egy pusztánál szállásra mentünk, hol az éjet töltöttük. Az

ellenség a falut épen hagyta, de a lakosság mindenét hátrahagyva innét is menekült. Sok sertés maradt itt, volt is köztük razzia. Azonkívül a nagy gyümölcsös is reánk maradt a rengeteg almával. Más most nem is kellett nekünk.

10-én. Reggel 7 óraker tovább megyünk innét Rawerjány faluig, hol mindjárt állásba mentünk. De az ellenség belátva menetelésünket, erősen kezdte ágyúit magvát küldözgetni, egyúttal a falut is erősen lötte. Ütegünk megkezdte a tüzelést, mi tartott egész estig a gyalogsági harcral együtt. Este az ellenség tüzérésg újból a falut lövi. Egész éjjel tart a harc.

11-én. Reggel 6 óraker ütegünk újból tüzkészletbe áll. Tőlünk balra már kora reggel óta erősebb harc hallatszik, mi mindjobban erősödik. Itt ma az ellenség gyengébben dolgozik. Délelőtt folyamán ellenséges gép jön, mi felettünk nagyon kémlelődik. A harci zaj a délután folyamán mind messzebbre húzódik, ugyancsak kapjuk az értesítést, hogy Dubno elesett. Éjjel csak kisebb harcok hallhatók.

12-én. Ütegünk reggel 1/2 5 óraker menetelésen áll. A 3-ik hadosztálynál, hol most voltunk beosztva, a 24-ik hadosztályhoz lettünk áttéve, hol sürgős tüzérésg segítségére volt szükség.

Itt az elmúlt éjjel az ellenség gyalogságunkat visszaszorította, de 12-én reggelre csapataink az előbbi rendet visszaállították. Az ellenséget az itt levő folyón visszaszorították, hol igen sok vesztesége volt, a folyóba vesztek. De nekünk is jelentékeny veszteségünk volt.

Délután érkezünk meg 18 kilométer menetelés után az állásba. A harc tart egész nap erősen, az ellenség tüzérésg erősen lövi ezen erdőrészt, hol tüzérésgünk van. A tüzelés csak estefelé szűnik meg. Este 8 óraker azonban erősebb gyalogsági harc kezdődik, mi tart 1 1/2 óráig, tüzérésgünk is közben dolgozik. Kisebb mértékben egész éjjel tart a harc. Itt az ellenség a vasúti sínt is felszedte.

13-án. Csend uralkodik, mi a ködnek lehet tulajdonítani. Csak később kezdődik gyengébb harc, mi tart estig. Ellenben tőlünk jobbra és balra erősebben folyik a küzdelem. Meg kell hagyni, hogy az ellenség itt vitézül állja a helyét, igaz, hogy csehekkel van itt szemben.

14-én. Reggel kisebb mértékben kezdődik a harc, mi délután erősebben folyik. Az ellenség tüzérésg is megkezdte a tüzelést, és erősebb tüzet nyitott meg az előttünk álló feldhaubitc ütegre, és közel voltánál fogva a lövedékekből nekünk is jutott bőven. Szerencsénk volt az, hogy csak 8 centiméteres gránátok jöttek. Az említett üteg tisztjei és legénysége mindenét itthagya szaladt el. Megjegyzem, nem magyar üteg az, azért megy náluk oly könnyen a futás. A harc éjjel is tart kisebb mértékben.

15-én. Az ellenséges tüzérésg reggel 1/2 6 óraker hatalmas ágyútüzet nyitott meg csapatainkra és állásainkra, mi egy óra hosszáig tartott. Egyúttal gyalogsága is erősen támadott. Ütegünket az ellenség úgy belötte ma, hogy állást kellett változtatnunk. Több ütegünk járt így, mi nagy hátrány ily harcoknál.

A harc délután érte el tetőpontját, az ellenség el akar érni valamit. Tüzérésgé még nem dolgozott ily hevesen. És estére, sajnos, azt kellett tapasztalnunk, hogy az ellenség támadása sikerrel járt, a híres cseh hadosztályt (bagaszt) két kilométer szélességben áttörte, noha elegendő gyalogsággal és az ellenségét felülmúló tüzérésggel rendelkezünk.

Most csapatainknak vissza kell húzódnunk. Este már mi is elkészültünk, hogy meglepetés ne érjen bennünket. Késő éjjel is erős harcok vannak.

16-án. Hajnalban 1/4 3 óraker parancsot kapunk a visszavonulásra, mi a sötétben annál rosszabb, miután ágyúink hatalmas fenyvesben vannak elhelyezve, honnét elég küzdelmes munkát ad a kihurcolása. Többi csapataink is vonulnak vissza, csupán a hátvéd, az ellenséget feltartóztató erő marad vissza, hogy az ellenséget tartóztassa. Délelőtt 10 óráig meneteltünk vissza a többi csapatokkal, mikor egy erdőbe lettünk beállítva a további parancsra várva. Délután 1 óraker azonban az ellenség, egy lövéssel a hozzánk közelálló állomásra, jelezte közeledtét, egyúttal hallható volt, amint hátrvédeink megütköztek vele.

Ütegünk ekkor parancsot kapott az állásba menésre, hova el is indult, de már fele úton el kellett az ütegek rejtőzni, miután az ellenség belátta az utat, és nem mehettünk tovább. Közben beesteledett, és éjjelre itt maradtunk. Éjjel is tart a harc.

17-én. Hajnalban 1/2 4 óraker tagrwache, 5 óraker abmarsch. Ekkor már erős mértékben áll a harc, az ellenséges tüzérésg korán megkezdte a munkát, és nyomult előre. De hallható volt az is, hogy gyalogságunk fegyverei és gépfegyverei kellő fogadtatásban részesítették őket. Azonban csapatainknak mégis erősen kellett a visszavonulást folytatni, hogy biztonságba helyezték magukat. Az idő annyiban kedvezett, hogy erős köd ereszkedett, és az eső kezdett esni, mi a szabad látástól eltakarta csapatainkat az ellenség elől. Így menetelve délelőtt 9 órára visszaérkeztünk első állásunkhoz, Olika állomáshoz, most szintén itt a többi tüzérésggel állást foglaltunk.

Eközben a harc folyton tart. Most csak azt szeretném tudni, hogy az ellenség meddig óhajt jönni, és csapataink meddig szándékoznak eresztetni. Itt az állomáson lázasan folyik a munka, az orosz mozdonyok egyre túlkölnnek, mintha csak a régi gazdájukat csalogatnák. Folyik az elszállítás Luckba.

Délután mi is vonulunk vissza a többi csapatokkal. Most már a főútra összpontosul a visszavonulás, van is itt forgalom olyan, mire csak 914-ben volt példa. Hátul pedig hátvédeink és az ellenség fegyverei hirdetik a harcot.

Este egy falunál további parancsra kell várnunk. Igen hűvös, esős idő van. A még épen maradt falukat, majorokat most nem az ellenség, hanem a mi visszavonuló csapataink gyújtják fel, hogy az ellenségnek támaszpontul ne szolgálhassanak. Ég az egész vidék! Este 9 órakor tovább menetelünk..., és hajnali 2 órakor pár kilométerrel Luck előtt táborba megyünk.

18-án. A délelőttöt itt töltjük. Az ellenség erősen nyomul előre, nem vagyunk valami irigylésre méltó helyzetben. Délután 1 órakor tovább kell menetelnünk Luckon keresztül, hol őrületes a forgalom. A csapatok annyira összetorlódtak, hogy nem tudnak előre jutni. Az ellenséges ágyúzás mind előbbre (oldalt) hallatszik, hát megérjük, hogy az ellenség kezén maradunk. Az arcok, különösen a tisztéké, sárgul, nincs egy szavuk most. A civil nép, különösen a zsidóság jajveszékkel, menekül. Nehezen keresztül küzdöttük magunkat a városon, és a szélén táborba szállunk.

19-én. Reggel jéghideg szél van, a sátorlapok alatt kegyetlenül megfázunk. Még a délelőtt folyamán parancsot kapunk újabb visszavonulásra, mert az ellenség nyomul előre, és úgy látszik a veszély mindjobban fenyegető. Ha fel nem tudják tartóztatni, fő visszavonulási utunkat elvágja.

Vagy 15 kilométert menetelve egy faluban lágerbe mentünk. A mai nap igen nagy jégesőt kaptunk. Még ma parancsot kaptunk, hogy vissza meneteljünk Luckba, mi meg is történt. Az ellenséget mégis sikerült feltartóztatni, így a veszély megszűnt. Bosszantó nagyon, hogy a gazember cseheknek köszönhetjük mindezt. Luckban elszállásoltuk magunkat, miután az idő hideg, házakba.

20-án. Úgy látszik, pihenő napunk lesz ma itt Luckban, és utána kilátás van többnapos menetelésre. Úgy az elmúlt éjjel, mint ma, erős harcok vannak a város környékén. Könnyebbüléssel vettük tudomásul, hogy a cseh bandától megszabadultunk, és visszahelyeztünk a 6-ik hadtesthez. Hanem ezen változás megsemmisítette a szabadságot, mi most kezdődött volna.

21-én. Reggel 7 órakor megkezdettük az újabb marsot visszafelé. Ma 22 kilométert meneteltünk. Carukow faluig, hol elszállásoltuk magunkat. A hideg idő a szabadban táborozást kényelmetlenné tette, így a házakban kerestünk menedéket, én is egy majorbeli cselédházba invitáltattam magam.

22-én. Tovább meneteltünk innét is reggel 7 órakor. Egész késő estig meneteltünk 40 kilométer utat megtéve, miután erre a falvak mind tele vannak katonasággal, és nincs hely, hogy beszállásolhatnánk magunkat. A 41-ik honvédhadosztály jön kíségetni, ma találkoztunk a 20-ik ezreddel, de ... sajnos, a Jóskát nem találtam köztük. Erős hideg, fárasztó út után este lágeret ütöttünk. Az aratási munkálatok erre most folynak, főleg az uradalmakban.

23-án. Miután tegnap kétnapi utat tettünk meg, ma pihenő napunk van. Az éj folyamán a front felől erős ágyúzás hallható, hírlük, az ellenség újabb áttörést kísérelt meg.

24-én. Reggel 7 órakor tovább meneteltünk. Utunk az 1/4 órányira fekvő Stojanow határvároskán át vezet. Romanowka falun keresztül tovább. Tehát újból Galiciában vagyunk. Az ellenség itt a vasúti síneket felszedte és elszállította. Ma 15 kilométer menetelés után Radziechow városkában ütöttünk szállást. A civil nép erre már nyugodtan végzi munkáját.

25-én. Pihenő napunk van ma is. Ezen várost az ellenség némileg megkímélte, miután az itteni gróf 1/2 millió hadisarcot volt hajlandó fizetni az ellenségnek, kik nyomban a civil népet is hajlandók voltak kifosztani. A gabonát az uradalmakból ugyancsak elszállították.

26-án. Innét is tovább meneteltünk. Ma 28 kilométer menetelés után Kamionka-Strumylowa városba értünk, ez nagyobb vasúti állomás... de természetes, ez is le van rombolva.

A város külrészei teljesen el vannak pusztítva, nemkülönben a belváros is sokat szenvedett. A nagytemplom és a lovassági laktanya szintén a pusztulás képét mutatják.

Itt táborba mentünk, azonban nem tudjuk, hogy hova megyünk, mi lesz velünk. Hanem ezen most nem is sokat gondolkodtunk, mert előbbre való volt a régen nélkülözött kőbányai sórt megkóstolni, mit itt a vasúti restiben kaptunk. De alaposan be is szeszeltünk ám!

27-én. Reggel 7 órakor ütegünk az állomásra ment, és megkezdte a berakodást. Tehát most már tudjuk, hogy itthagyjuk ezen frontot, de vajon hova megyünk? Délben vonatunk, melyet 3 mozdony vontatott, kirobogott az állomásról. Útirányunk Lemberg...

28-án. Délelőtt még mindig Galícia területén megy vonatunk, de már közeledünk a Kárpátokhoz, hol vonatunk nehezen haladhat.

A nagy vasúti hidak mind fel vannak robbantva, és most vannak építés alatt. Délben érkeztünk Uzsokra, az első magyar határállomáshoz! A falu óriási hegyektől körülvéve egy mélységben fekszik, de remek szép hely ez, és nagy harcokról tanúskodik.

Tehát 13 hónapi távollét és harc után szerencsésen megértük, hogy újból magyar földön vagyunk. Hej, de soknak nem adatik ez meg!

Erre most folyik még csak az aratás, termékenységre nyomorult vidék ez, és az itt lakó nép is. A szét-szórtn viskók még száralomra méltóbbak, mint Galíciában voltak egyes vidékeken.

További utunk Ungváron keresztül vezet. Ez már jobb vidék. Ungváron igen nagy katonai temető hirdeti az itteni harcokat. Innét Debrecen, Nagyvárad, Nagyszalonta, Békéscsaba, Szeged, Nagybecskerek volt az útirányunk.

29-én. Egész nap és éjjel utazunk. Az idő jó, mennyivel más mint orosz földön.

30-án. Szinte egész nap utazunk, végre éjjel 1/2 12 órakor érkeztünk Cserepalja állomásra, hol a vasúti utunknak vége szakadt és kirakodtunk. Tehát a szerb fronthoz lesz szerencsénk! Innét még éjjel 2 órakor tovább meneteltünk.

1915. október hó

1-én. Reggel 1/2 6 órakor érkeztünk Szekerény községbe, hol beszállásoltunk. Ágyúinkat egy utca nagy fái alatt helyeztük el, hogy repülő megfigyelés ellen védve legyenek.

A vidék itt sík, kitűnő termőföld. A lakosság szerb ajkú (Torontál megye). Úgy látszik, itt megint nagyobb dolgok fognak történni, rengeteg csapat jön ide, főleg németek. Nekünk szinte sok tüzésrűgünk.

2-án. Itt töltjük a napot, egész kiállhatatlan meleg van. A kocsmákban hüsselünk, miben ezen község bővelkedik, jól mulatunk. A község lakói elég barátságosan viselkednek, megvendégelnek bennünket. Nem is bánánk, ha sokáig így maradna. Hanem nem soká maradt így!

Este parancsot kaptunk a továbbmenésre innét. Utoljára még háziasszonyunk vendégszeretetéből csirkebecsináltból jól bevacsoráztunk, és utána továbbmentünk. Ezen éjjel 20–22 kilométert menetelve 12 órakor érkeztünk Borcsa községbe, hol elhelyezkedtünk kedvűnkre. Ez annál is könnyebben ment, miután a falu ki van űrítve a lakosságtól. Szép nagy, gazdag község ez, a nép mindenét ithagyta elzárva, a csendőrség ügyel a vagyonukra. Ezen község Belgráddal szemben fekszik, jobbra pedig Zimony esik. Itt nappal már járni nem lehet, mert Belgrád várából mindent látni. Sőt még éjjel is bajos, miután egész éjjel a fényszórók működnek a várban.

3-án. Itt töltjük a napot várva a további parancsra. Ez meg is jön, az éj folyamán ágyúinknak állásba kell menniük. De később ez visszavonatott, minek csak örűlünk. És ennek örűmére a visszahagyott sok szárnyasból (noha ez tiltva van, és csendőrök őrzik) hatalmas vacsorát csaptunk.

4-én. Délelőtt a legénység a kijelölt helyre ment, hogy az ütegállást elkészítse. Ez Belgráddal szemben a Duna-parttól 400 méterre hátra hatalmas nádasban van. Az éjet is kint töltjük, miután a munkát nem fejezhetűk be. A többi tüzésrűg is ugyanezt csinálja. Igen veszélyes hely, mert ha észrevesz bennűnket az ellenség, innét igazán nem menekűlhetűnk.

5-én. Kora reggel a munkához fogtunk, mert a munka sürgűs. Belgrádban nagy pánik tört ki koránjában, egy repűlűgépűnk jön a bűnűs város fölé, és bombát dob le. A nagy láрма áthallatszik hozzánk. Ugyancsak a vonatok is erősen működnek odaát, úgy látszik, megy Belgrád kiűrítése.

Délután Zimonytól 30 és 1/2 centiméteres ágyűnk lövik az erűdöt. Éjjel ágyűnk szerencsésen bejűnnek az állásba. Az ellenség már igen idegeskedik, tudja, hogy nagy dolgok készülnek részűnkrről.

6-án. Reggel 7 órakor összes tüzésrűgűnk megkezdette a tűzelést Belgrád várára és környékére. A tűzelés hevesebbire fokozódik mindjűbban, délután pedig a legnagyobb mértékben folyik. Külűnűsen a 30 és 1/2-es lövi nagyon hatásosan a várat, hol tűz is keletkezik. Este monitorjaink is a város alatt cirkálnak. Kisebb mértékben éjjel is tart a tűzelés. Amit nem reműltűnk, az ellenség nem viszonozza a tűzet. Mint látszik tehát, megkezdűdűt Szerbia elleni akciűnk, és reműljűnk, most elveszi méltű büntetését.

7-én. Hajnalban 2 órakor ébresztű. Az összes tüzésrűgűnk fokozott erűvel megkezdű a tűzelést, különűsen mozsaraink lövik hatásosan az ellenségűs pontokat. Reggel az ellenség egy ágyűja a várból oldalba kezdi lűni ütegűnket, és elég kényes a helyzet. De késűbb besűnteti a tűzelést. Gyalogságunk is munkában van egész nap, a harc folyik, és éjjel sem szűnetel.

8-án. Már harmadik napja egyfolytában tart a harc. Az ellenség tüzérése azonban hallgat, nem tudjuk okát magyarázni ennek. Repülőink szabadon cirkálnak a város felett. Zimonymál már sikerült gyalogságunknak átmennie a vízen, mit a könnyű tüzérés is követett. Este a gyalogsági tűz megszűnt, de a tüzérése egész éjjel tartott. Pancsova felől, hol a németek állanak, este erős ágyúzás hallható. Itt gyalogságunk vesztesége sebesültekben jelentékeny.

9-én. Reggel 8 óráig tartott az ágyútűz részünkről, utána csend lett. Végre 1/4 9 óraker jött a telefon-jelentés, hogy Belgrád várán a fekete-sárga zászló leng. Tehát három napi harc után, könnyebben mint hittük, Belgrád újból a kezünkön van.

Igaz, a város utcáin rettentő harc folyt a gyalogság közt. Az ellenség a várostól keletre fekvő magaslatokra húzódott vissza, hol harcba bocsájtkozott, és makacsul védte magát. Csapataink a várost uraló magas hegyet szállották meg, mit az ellenséges tüzérés erősen tűz alá vesz. A harc tart egész éjjel szakadatlanul, a mi tüzérésünk is erősen dolgozik. Az éj folyamán az ellenség erős tüzet bocsájt a városra, és több helyen felgyújtja.

10-én. Tovább folyik a harc, és délelőtt éri el a tetőpontját. Az éj folyamán könnyű tüzérésünk, mely átment a vízen, nehéz tüzérésünk pedig a vízen innét erős tüzet bocsájt az ellenségére. Így már délelőtt 11 órára az ellenség visszahúzódott, és délután már a harc messzebből volt hallható.

Az éj folyamán csend volt a vonalon. Most jött tudomásunkra, hogy már 6-án éjjel gyalogságunk átment a vízen, és Belgrádban rettenetes öldöklés folyt. A civil nép szintén fegyvert fogott, az emeletekről 12-13 éves gyerkek lödöztek csapatainkra. Ekkor gyalogságunk kénytelen volt visszavonulni. Ugyanekkor a németek sem jártak jobban, ők is nagy veszteséget szenvedtek.

11-én. Ma már azon tüzérésünk, mi még magyar oldalon van, nem éri el lövéseivel az ellenséget. Így délben ütegünk is elhagyja állását, és visszamegy Borcsa faluba. És ennek már ideje is, mert a Duna erősen árad, és ha a kiöntés itt ér bennünket, akkor az ágyúk itt maradnak.

És máskülönbem sem bánjuk, hogy visszamentünk a faluba, legalább még a szárnyasok maradványából jó vacsorát készítettünk. Hiába a szigor és az erős őrzés a faluban, bizony minden tönkremegy...

12-én. Ma még semmi parancsunk nincs, hogy mi történik divisiókkal. A Dunát most tisztítják az aknáktól, mert tele van, így a közlekedés rajta rendkívül veszélyes. Ma a harc erősen hallatszik, délután azonban távolodik. Az elmúlt éjet egész kitűnően töltöttem ágyban hosszú idő után. Miután még ezideig sem jött még semmi rendelkezés felőlünk, mivel nem is törődünk, nyugovóra tértünk. De csalódtunk, mert éjjel 2 óraker parancs jött, hogy divisiókn egy itteni hajóállomásra meneteljen behajózás végett.

13-án. Már kivirradt, mikor a behajózással végeztünk. Ezen éjjel kegyetlen hideg, szeles eső volt, és itt a Dunán alaposan átfáztam. Ezután a hajó a hullámzó vízen elindult velünk a belgrádi oldalra. ... Hajónk közvetlen a vár mellett haladt el, és látható, mily rommá lőtte tüzérésünk az erődöket. Megérkeztünk a várnál levő hajóállomásra, és mindjárt hozzáfogtunk a kihajózáshoz.

Így délelőtt Szerbia földjére léptünk mi is.

Itt mindjárt kellemes meglepetésben részesültünk, a vár mellett egy hatalmas borospincére akadunk. ... Be is boroztunk ám alaposan!

Ezután következett csak a mars keresztül Belgrádon. Azon része a városnak, mi a várhoz közel esik, sokat szenvedett az ostromtól. Egy ablak épen nem létezik, jobbára nagy lövedékeink légnyomásától semmisültek meg. Az egész városban az üzletek mind összerombolva és kifosztva vannak, éppúgy a lakások is. A civil népet nem igen látni, elhúzódnak, a jobb sorsban levők elmenekültek. Igen sok magyar lakik itt, kik ezen ostrom alatt sokat szenvedtek az ellenségtől, el kellett rejtőzniük, máskülönbem legyilkolják őket. Így is sok jutott ezen szomorú sorsra! A város máskülönbem sem mondható szépnek. Keresztül menetelve a városon ütegünk mindjárt állásba ment, és megkezdettük a tüzelést.

Éjjel az ellenség hátrább vonult.

14-én. Délelőtt ütegünk vagy 6 kilométert előre megy, és állást foglal. De már innét sem lőhetünk, miután az ellenség lőtávonon kívül van. Az éjet itt töltjük. Itt igen kedvező helyek vannak a tüzérés részére. Az ellenségnek halottakban nagy vesztesége van. Bakáink mondják, hogy a szerbek állásaikból: „Jöjjetek magyarok, az anyátok istenit!” kiáltásokkal fogadják őket.

15-én. Várjuk a parancsot az előremenetelre. A harc messzebből hallható. Az idő napok óta megváltozott, hideg, szeles. A parancsot még a reggel folyamán megkaptuk, divisióknak jobb irányba kellett menetelni több tüzéréssel, miután kitudódott, hogy az ellenségnek itt bekerítő szándékai vannak. Igen hideg, szeles esőben tettük meg ezen utat bőrig ázva.

Utunk újból Belgrádon vezetett keresztül elhaladva a királyi konak előtt, melynek aranyárgára festett rácsai és kapui előtt bakáink állanak őrt. Tetején pedig zászlókn leng. Az utcákon pedig honvéd huszáraink teljesítenek rendőri szolgálatot.

Azonnal tüzelőállásba mentünk, de ma nem lőtt ütegünk, hanem késő éjjel ruhánk szárításával foglalkoztunk. Az ellenség itt tartja magát, csapataink csak lépésről lépésre nehezen jutnak előre, noha az ellenségnek nagy vesztesége van. Különösen a németek nem kegyelmeznek nekik, mind leöldösi. A harc éjjel is tart.

16-án. Hideg, eső. Reggel 6 órakor megkezdődik a tüzérségi támadás, mi nagy erővel folyik, a gyalogság is működik, de az ellenség tartja magát. Délben 12 órakor a harc kisebb mértékben folyik. Délután tőlünk jobbra hallható hevesebb harc.

Ezen magaslatokról nagyszerű kilátás nyílik Belgrádra, és át a magyar vidékre, mi most a Duna és Száva kiöntése folytán víz alatt áll.

Ma megkezdődött a szerb disznók öldöklése is, mit a civil nép visszahagyott. Estére itt is kényyszerítve lett az ellenség a visszavonulásra, csapataink több magaslatot elfoglaltak, és többszáz foglyot ejtettek.

17-én. Csapataink nyomulnak az ellenség után, mely jól visszahúzódott. Divízióink is tovább menetelt reggel, és ez tartott estig, mikor elértük azon pontot, hol az ellenség megállt. Azonnal állásba ment ütegünk. Ma különösen sok csapatunk nyomul előre, főleg a népfelkelőkkel alakított gyalogság. Itt már mindenütt hegység van, az utak nehezek, most hozzá még az esőzés is nehézzé teszi a menetelést.

Megérkeztünk a szőlőtermő vidékre, hatalmas szőlőtáblákat találunk szedetlenül, tehát hozzálátunk a szüreteléshez. Még nálunk sem látható ily gyönyörű szőlő, mint itt van.

18-án. Reggel tüzérségünk megkezdte az ellenséges állások lövését, mi kisebb mértékben tart délután is. Este az itt levő tüzérségünk állást változtatott, és a pár kilométerre fekvő község alá ment. Itt a községek messze egymástól elszórva fekszenek a hegyek között, és csak künn kell tanyáznunk.

19-én. Az új állásból megkezdettük az ellenséges magaslatok lövését, hol az ellenség erősebb pozícióban van. Az ő tüzérsége is lő, de ütegeink hamar elhallgattatják. Máskülönben igen kevés tüzérsége van, mit nem is reméltünk. Üteget, mivel lőtt, tüzérségünk hatásos tüze kivetette állásából.

Gyalogsága egy magaslatot, melyen bosnyákjaink voltak, megkísérelt elfoglalni, de bő aratása volt itt a gépfegyvereknek. Azonban ma is megtartotta állásait, éjjel kisebb harcok, az eső esik. Lehet mondani, vitézül harcol, és védi állásait, pedig állásai, mi meglepő, nem igen erősek, sehol drótkadályt látni nem lehet. Ágyút, mi kevés van, ökrökkel húztatja.

20-án. Az eső nem szünetel. Tüzérségünk újból megkezdte az ellenséges állások lövését. Estefelé tüzérségünk állást változtatott a faluban. Már napok óta elmondhatjuk, hogy Kánaánban vagyunk, itt van csak most az élet. Bőven van minden, szárnyas, sertés, birka, bor, szilvórium, szőlő, sajt, túró, zsír, szóval minden.

Megy is itt olyan élet, minek párja nem volt, és talán nem is lesz. A nép mind elmenekült, csak asszonyt és kisgyermeket lehet látni. Ezek fájdalommal, de minden tiltakozás nélkül nézik a pusztítást. A délután folyamán az ellenség feladta állását, hátrább vonult. Még ezen este divízióink Gruska nevű kisebb városba ment lágérbe. De itt sem a pihenésre vágytunk, hanem a társaság harácsolás után nézett, és bőven akadt harácsolni való.

Bor minden háznál bőven van, iszunk is úgy, mint a budai török. Azt lehet mondani, mióta szerb földön vagyunk, még józan ember sem volt. Bármerre menetelünk is, a kis hordók az ágyún megtöltve vannak, hogy addig se nélkülözzük.

Igaz, hogy már napok óta esik az eső, és csak szabadban táborozunk, de ezen életmód mellett ezt fel sem vesszük. Nem bánjuk, ha ... örökre tart is ez. De ezen városkában nem soká tartott a pihenés.

Hajnali 2 órakor innét tovább meneteltünk, és esőben egész délutánig menetelve állásba mentünk. Azonban ekkorra az ellenség innét is tovább állott. Estére egy faluba mentünk szállásra. Miután már a húst nem igen kedveljük, puliszkát (szerb nemzeti eledel) főzünk zsírral, tejjel, túróval.

Ütegünk után 35–40 darabból álló disznócsorda jön, s noha naponként pár darab leöletik, nem fogy, sőt szaporodik. Azonban lovaink annak dacára, hogy nekik is bőven van enni, mert a tengeri mind száron van még, tönkremennek ezen gyalázatos utakon és esőzésben.

A megrémült civil nép, kik elmenekültek, kezdenek visszatérni. Egész szekérszlopok jönnek kecskéktől követte. De férfit nem látni itt sem, csak asszony és gyermek. Azonban ezek az asszonyok is elég veszélyesek, 1–2 katonának a faluban nem tanácsos velük kikezdeni. Már sok emberünket eltettek láb alól, ezért figyelmeztetve is vagyunk az óvatosságra, csak több ember járjon együtt, akkor is fegyveresen.

Máskülönben minden házra fehér rongyokat akasztanak ki a megadás jeléül. A falvakban elég piszokban él ezen nép, a lakásaik piszkosak, a bútort nemigen ismerik, az ágyat deszkapriccsek helyettesítik.

Annál nagyobb flancot folytat a városi nép, szép lakásberendezéseket lehet látni, és ruházkodás tekintetében is követik a francia divatot. Természetes, most rútul néznek ki a lakások, melyeknek bútorai összetörve és kirabolva vannak, mert itt a katonáinknak minden meg van engedve, és még ahol a németek mennek keresztül, ott van csak Isten verése! Bűnhődik ezen nép irgalmatlanul!

A városokban minden második épület vendéglő vagy kávéház, tehát a víg élet sem hiányzott innét. De most a vígságból nekünk jutott ki, és önéik csak az üldözésből jut ki. Én sem mondhatnám semmi bajomat most, ha a lábammal nem gyengélkedném, lábaim kisebesültek, és nagy fájdalmat okoznak.

22-én. Reggel 4 óraker tovább menetelünk, és tűzállásba ment ütegünk. Itt az ellenség harcba bocsájtkozott ismét, és a harc tart egész nap. Ma megtartotta az állását az ellenség. Tőlünk jobbra és balra ugyancsak erős harcok hallhatók. Az éj azonban csendben telt el.

23-án. Mára részünkről általános támadás lett tervbe véve, de az ellenség ezt észrevéve az éjet felhasználva megugrott. Így reggel is csendes a vidék.

Közben hoznak foglyokat, kik igen szárnalmas állapotban vannak. Piszkos rongyokba van öltözve. Sok asszony is akad köztük, kik szintén harcolnak. A férfiak egész 60 évig állanak harcban. Divisióink parancsot kapott a Morava völgybe való marsolásra, hova el is indultunk. Az eső ma is esik, pár kilométer utat bírtunk megtenni késő estig.

24-én. Reggel szép, napos idő mutatkozik a sok eső után. Újból megkezdettük a menetelést, mi is reggeltől késő estig tartott. Ezen 2 1/2–3 kilométer utat gyalogsági segítséggel tudtuk csak nehezen megtenni, minden fogatot kötelek segítségével vontattunk tovább. Így késő este érkezünk Mladanovác városba, és az éjet itt töltöttük. A civil nép egyre özőnlík vissza a falvakba.

25-én. Reggel 1/2 6 óraker tovább menetelünk a városon keresztül. A város völgyben fekszik, vasúti állomása van néki és pár gyára. Elég piszkos, igaz, nem is lehet most másképp kívánni.

Ma szép, meleg idő van, a mai napon tudtuk a gyalogság segítségével nélkülözni. Ma messzebről hallható ágyúzás. A további parancsra várva pihenőbe ment ütegünk. Csak az est folyamán kaptunk parancsot az előrenyomulásra, és még ezen este ütegünk állásba ment az 57-ik hadosztály körletébe.

26-án. Ütegünk 1/ 7 óraker a többi tüzérséggel együtt tűzkészültségben áll, és gyengébb tüzelést kezd. Közben erősebb gyalogsági harc is volt. Délben a tüzelés részünkről megszűnt. Itt ezen falunál, hol állásunk van, bővelkedünk borban és egyéb dolgokban. A lábam nem akar javulni.

27-én. Az ellenség reggelre elhagyta állásait, visszavonult. A mai nap divisióink parancsot kapva elhagyta állását, és szakadó esőben 20 kilométert menetelve vissza Abladanovácra érkezett. Itt beszállsoltuk magunkat, természetesen házakhoz, miután a kint tartózkodás kényelmetlen. Én egy magyar családától kaptam szállást, (a városbírónál) és mondhatom, a háború óta nem részesültem ily fekhelyben. Máskülönbén is ez emlékezetes vendégség marad. Az eső egész éjjel szakadt.

28-án. Reggel 7 óraker divisióink tovább menetel vissza. Ezen nap is szakadó esőben menetelünk, az utak kegyetlen rosszak. A falvak mind tömve vannak csapatokkal, így késő estig az úton vagyunk. Este 10 óraker érkezünk kegyetlenül átázva egy községhez, hol éjjelre megszálltunk. Lovaink már siralmas állapotban vannak, ezen rossz utakon patkóikat mind elvesztik, és már nem is tudjuk pótolni, az üteg ebből is kifogyott. Így rongyokkal vannak a paták bekötözve.

29-én. Borult, ködös idő, délelőtt 9 óraker innét is tovább meneteltünk. Még a délelőtt folyamán megérkezünk Belgrádba, hol egy nagyobb téglagyárban szállásoltuk el magunkat. Itt elég kényelmes lakás jutott nekem is, de ez el is kelt, miután a sok esőtől igen áthűltem, és rosszul érzem magam.

30-án. Pihenőnk van, az eső egész nap esik. Az egész napot szobában vagyok kénytelen tölteni, miután igen rosszul érzem magam. Itt Belgrádban szép számú sertécsordánkat, mit magunkkal hoztunk, a parancsnokság elvette. Ez nagyon bosszantó, de másrészt nem bánjuk, mert ezt is tisztjeink maguknak szerették volna tartani.

31-én. Reggel 6 óraker kellett volna ütegünknek a hajóállomásra mennie behajózás végett, de némi akadályok miatt egy órát késünk. Ennek folytán ütegünk erős ügetésben ment keresztül a város köves utcáin, mi pokoli zörejt okozott a még reggeli csendességben pihenő városban. Ablakok, ajtók nyíltak meg, és ezen sietséget nem tudta a nép mire magyarázni. De gondoljuk, hogy visszavonulást sejtett ebből.

Hanem ezen futás reánk nem volt kedvező, mert a rosszul felpakolt, rekvirált élelmiszereink, mind Belgrád kövezetén maradtak el. A behajózás megtörtént, és Zimonyban szálltunk partra. Tehát véget ért szerbiai ténykedésünk is, mit bizony a jó életmóddért sajnálunk, pedig igen nehéz, fáradságos harctér ez, mit a sok esőzés még elviselhetetlenebbé tett.

Zimonyban lettünk elszállásolva, és a mai napot itt töltjük. A város nem mondható szépnek, de azért utcái rendezettek. Pár házon látszik meg a háború nyoma, de az egész jelentéktelen. Katonasággal tömve van, és az itteni nép eleget uzsoráskodik. Máskülönben elég jól töltjük a mai napot.

1915. november hó.

1-én. Reggel 8 órakor itthagyjuk Zimonyt, és a 15 kilométerre fekvő Balajnicza faluba meneteltünk, hol azonnal be is vagonéoztunk. Délután 5 órakor pedig vonatunk elindult. Ma szép, napos idő van. Útirányunk Újvidék felé vezet.

2-án. Reggel érkezünk Szabadkára, innét tovább Kiskunhalas, Szabadszállás, Soroksár felé megyünk. Itt már erős drótakadályok vannak állítva esetleges védelmére Budapestnek. Estére érkezünk Szolnokra, hol vacsorát kaptunk.

3-án. Ma Nagyvárad–Nagykároly–Szatmárnémetin át Királyházának tartunk. Tehát megint csak az orosz frontra megyünk. Éjjel érkezünk Máramaros-szigetre.

4-én. Reggel értünk Kőrösmezőre, ez már közel van Galícia határához. Beérünk a hegyek közé, hol alagutakon megyünk át, itt már dupla mozdony kell. A határt ismét átléptük, ki tudja, mikor térhetünk vissza újból magyar földre.

Woronienka galíciai határállomásra értünk, erre már havazott is, a tél beállott, mitől legjobban félünk. Erre már mindenütt a régi kép tárul elénk, mi az orosz garázdálkodásra emlékeztet. Délután 2 órakor érkezünk Stanislauba, hol ebéd volt. Itt vonatukat kétfelé osztották, és este innét tovább mentünk.

Éjjel 11 órakor értünk Monasterzyska állomásra, hol a vonatból kirakodtunk, és bevártuk ütegünk másik részét. Ennek megérkezése után még az éj folyamán tovább meneteltünk keresztül a lerombolt városon. Eközben, hideg, szeles esőt kaptunk.

5-én. Az éjjeli húsz kilométeres menetelés után délelőtt érkezünk Burkanow faluhoz, melytől két kilométerre ütegünk tűzállásba ment, és még e nap folyamán tüzelést kezdtünk. Este pedig hevesebb tüzérségi harc kezdődött. Így hamarosan megkezdődött tevékenységünk újból az orosz fronton. Az is meglegedésül szolgál, hogy visszakerültünk a 39-ik hadosztályhoz. De a sok élelem és bor, mi Szerbiában volt, nincs már! Pedig, de jó volna kis része is!

6-án. Hűvös, szeles idő van. Reggel mindjárt fedezékek ásásához fogtunk, miután itt hosszabb tartózkodásra van kilátás. Az ellenség itt erősen beépítette magát, és sokat nyugtalankodik, támad. Ma este 8 órakor is támadást kezd, mi részünkről erős ágyútűzzel viszonzottatott.

7-én. Reggelre havazik, és egész nap esik. Így sietnünk kell a földbevéjrt fedezékek elkészítésével, hogy már az éjjet bent tölthessük.

8-án. Szép napos idő mutatkozik, repülőink jönnek, miket az ellenség löni kezd. Délelőtt mindkét részről tüzérségi harc keletkezik, és az ellenség az elöttünk álló 1/18 üteget belötte, és 1 ágyúját szét is lötte. Ütegünk egész nap lő, este újból hevesebb tüzérségi tűz keletkezik. Az ellenséges kötött léggömbök belátásától nagyon kell félni állásainkat.

9-én. Reggel borult, télies idő, később azonban kitisztul, és gyengébb ágyútűz kezdődik. Ütegünk is működik. Lakásaink lakhatóbbá tételén fáradozunk ma is, mert hamarosan szükség lesz rá.

10-én. Hideg, máskülönben csendes nap van, néha az orosz lő egyet. Nem változik semmi.

11-én. Borult idő van, így a mai nap is csendben telik el. Este az ellenség kezd löni, mi nem tart soká. Az éj csendben telik, csak az eső esik.

12-én. Reggel borult, később kitisztul, és szép napos idő lesz. A vonalon teljes csend van, tüzérségünk már napok óta nem lő. Olykor az ellenség ad le egy lövést. Újabb tüzérségünk csak felsőbb parancsra lőhet, ha valamelyik fél támadni akar. Este az ellenség tőlünk jobbra egy óra hosszáig tartó harcot kezd, de utána csend áll be, és ez tart éjjel is.

Mi most a napot tétlenül töltjük, nincs semmi dolog. Gondolkodásra, hogy ennek már mikor lesz vége, van elég idő, és közben várjuk a konyhát, mi napjában háromszor szerencsételt bennünket. Reggel kávé, délből csak a kávé, és este van csak az ebédnek szánt húsleves. Ezután pedig behűzödünk lakásunkba, és ott szőjük a további gondolatokat a meleg kályha mellett. Egy fedezékben lakom én is 13 emberemmel, és virradunk napról napra azon reményben, hogy egyszer csak jön a szabadulás órája.

Még a nappali foglalkozást kiegészíti a levélírás és a „kozák” üldözés, miután ily zsúfolt termekben rohamosan terjed. A szerbiai jólétünket étkezés tekintetében itt a kartofoli váltotta fel. Itt mindjárt mellet-

tünk két nagy tábla van, miből télire is eltettünk. Fában ugyancsak bővelkedünk, miután erdőben vagyunk.

13-án. Hűvös idő, de szép tiszta. Már kora reggel a tőlünk jobbra eső részen erősebb ágyúzás hallható. A délelőtti folyamán itt is lőni kezd az ellenséges tüzérség, a mienk azonban hallgat. Az időt repülőink felhasználják, miket az ellenség szinte erősen lő, de eredmény nélkül. Este az ellenséges tüzérség (szokás szerint) erősebb tüzelést kezd, és egész éjjel nyugtalanodik. Hátral a front mögött is elég élénkség van. A falvak tömve vannak gyalogsággal. Az újoncokat jobbra itt képezik ki, egész ... békeharcom vannak.

14-én. Már kora reggel kezdett az ellenséges tüzérség lőni, ez tartott egész délelőtt. A mi tüzérségünk csak gyengébben válaszol. A mai napot is burgonyaszedéssel töltöttük. Már vagy száz zsákkal raktározunk el.

15-én. Borult idő egész nap. A front ma csendes. Az ellenség tevékenysége mostanában kézigránátharcokra szorítkozik, most így próbálkozik a harci eszközök változtatásával. Hogy a napok ne legyenek oly unalmasak, ma nálunk is megkezdődött egy kis foglalkozás, fegyver- és testgyakorlat két óra hosszúra.

Még ezt is megértük a háborúban, hogy unatkozunk! Valamikor azt gondolta az ember, hogy háborúban folyton emberöléssel van elfoglalva, nemhogy még unatkozik. Este az eső kezd esni, az ellenség pedig leadja a szokásos esti lövéseit, azután pedig csend áll be.

16-án. Nincs semmi változás ma sem, a front csendes. A szokásos 6 órai felkelés, a konyha már itt van a kávéval. Ennek elfogyasztása után kezdődik csak az öltözködés és mosakodás, mely után 8–10-ig tart a gyakorlatozás. Ezután pedig a kartofoli-sütés és főzés kerül sorra.

17-én. Reggel havazik, ez tart egész nap. A fronton nincs semmi harci esemény. Az ellenség megfigyelőink jelentése szerint fedezékeit újabban a drótakadályokig építette ki támadásai könnyebb kivitelezése céljából ... Este a havazás még erősebb lesz, és tart egész éjjel.

18-án. Reggelre körülbelül egyméteres hó esik, melyhez a szélvihar erősen kontráz. Ily pokoli időre nem emlékszem. Fedezékeinket teljesen betemette az idesodort hó, és erős munkát ad a kiásása. Ágyúinkkal szintén egész hóhegyek képződtek, és miután a vihar erősödik, nincs kilátás, hogy hamarosan szabaddá tehesük őket. Oly erővel dühöng a vihar, hogy az ember öt perccig nem képes künn lenni.

Délelőtti folyamán jelentés jön, hogy az ellenség támad (az időt felhasználva), a hóban ássa magát előre! Ütegünk parancsot kapott azonnali lövésre, az ágyúinkat pedig meg sem tudjuk közelíteni.

No, most hát mi lesz?

A helyzetünk elég kritikus ...

Nehezen egy-két lövést tudunk leadni, ezután megszűnt a tudomány. De ily ítéletidőben is csak az orosz őrülségtől várható, hogy támadást kezdjen. Őnéki az ilyesmi specialitása. Ember-kíméletet nem ismer, csak némi sikert érhessen el. De itt minden siker nélkül is csúnyán reáfizetett, embereit jobbra a vihar fojtotta meg.

Ma az élelmészünkbe is beütött a krach, a konyhánk nem tud kijönni a faluból. Az idő éjjelre sem enged szigorúságából.

19-én. Még jobban beszorultunk a hó közé mára. A vihar kissé megszűnt, és alaposan munkához kellett látnunk, hogy némiképp kiszabadítsuk magunkat. Szerencse, hogy fedezékeinket elég szilárdan építettük, mert máskülönben a nagy hőtömegetől reánk szakadhatott volna, mi cseppet sem volna kellemes.

20-án. Mára a hóvihar elállt, és most hozzá kell látnunk a munkához, a hó eltakarításához, mi napokig eltart. Mert ha olvadás lenne, mint ürgéket öntene ki bennünket.

Csapataink mindenütt a hó eltakarítására vannak kirendelve, gyalogságunk is kritikus helyzetbe jutott a behavazással, úgy kell őket kiásni. Az ellenséget pedig az idő kényszerítette, hogy a jóval hátrább fekvő téli állásaiba menjen vissza. Így könnyebb tüzérségünk is előbbre vonult állásba, és új belövéseket csinál.

21-én. Ma sem zavarja semmi sem a csendet, úgy látszik, az idő meghozta az ezzel járó békességet. azért most nem unatkozunk, van bőven munka és játék a hóval. Most már a konyhánk is ki tud jönni Kutasowból.

22-én. A mai nappal beállott az igazi téli hideg. És a hóhányás így nem igen kedvez. Mindenki a tűz köré húzódik. Újabb nekünk is kilátás van arra, hogy állást kell változtatnunk. No, még ez hiányzik ilyen időben! Új fedezőket ásni, micsoda munka az!

Este erősebb gyalogsági harc keletkezik. Éjjel 12 órakor az ellenség támadásba kezd, mi tart 1/2 3 óráig. Könnyű tüzérségünk hatásos tüze azonban nagy veszteséggel visszaűzte őket állásukba. Ilyen kudarc után azután rendesen pár napig csendben marad. Éjjel igen hideg van, és örülünk, hogy ilyenkor nincs ütegünknek lövés.

23-án. A hideg után mára szép, napos idő lett. Az éjjeli harcot is csend váltotta fel, egy lövés sem hallható ma. Az éj is csendben telik el.

24-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el. Semmi harci zaj sem hallható. Tehát mégis tényre vált, hogy ütegünknek új állásba kell mennie. Ebből a célból délután az előtünk fekvő Zarwanica faluba mentünk, hol egy ütegalást kijelölünk, és utat csinálunk.

25-én. Reggel 6 órakor ütegünk elhagyta ezen állását, és Zarwanicára meneteltünk az új állás elfoglalására. Ezen sok fáradtsággal elkészített állást oly könnyen kell elhagynunk! Ágyúinkat felállítottuk, mi pedig egyelőre a még megmaradt házakban kerestünk szállást. Természetes, még előbb ezeket is lakhatóvá kellett tennünk, mert ajtó, ablak már ezen házakon nem létezett, úgyszintén kályhaféle sem. Ezek már mind a gyalogsági állásokba vándoroltak. A civil lakosság nincs itt, ki van lakoltatva. Valahogy tehát lakhatóvá tesszük lakásainkat, és beköltözködünk. Elgondolom azonban, hogy fog itt kinézni tavaszra minden. Ütegalásunk a falu oldalán és a Strypa partján áll.

26-án. Hozzálátunk az ütegalás megerősítéséhez, hogy a puha talajon megállja a helyét. Az idő hideg, olykor havazik. Napok óta csend van a fronton...

27-én. A hideg mára még erősebb. Újból megkezdjük a fedezőek építését, mert a házakban csak ideiglenesen lakunk, míg a fedezőekkel elkészülünk. Tehát előbb reákerült a sor a még épen maradt házakra, mert a faanyagot ezekből hozzuk össze.

28-án. Vasárnap van, és megengedve lett a templomba menés, ki akar. Máskülönben ezen nap sem különbözik a többitől, dolgoznunk kell. Délután ütegünk tüzelni kezd egy pusztára, hol az ellenség tanyáz, és valószínű megfigyelője is van. Már tegnap ezen hely felgyújtására felhívást intéztek a csapatokhoz, ki vállalkozik erre. De ez később visszavonatot. Az ellenséges tüzérség is pár lövést csinál egy előretolt üteggel. Éjjel semmi változás nincs.

29-én. Reggelre igen hideg idő lett, fokozatosan hidegebb napról napra. A föld erősen fagy, és a fedezékásás nehezen megy. Az ellenség most csendesen viselkedik.

30-án. Semmi változás nem történik a fronton. De az ütegünknel történnek olykor változások, mint ma is. Kora reggeltől estig az ágyúállásban kell tartózkodni a legénységnek ezen pokoli hideg időben, és hozzá még másféle szórakozásról is gondolkodnak a tiszték. Például ruhavízit, noha már ruházatunk rosszabb nem is lehetne, mint amilyen. Azonkívül reggelenként lovaglást rendeznek az ágyúlegénységnek, persze ez önékik mind szórakozás. Ja, háborúban ez is szükséges.

Délután ütegünk ismét tüzelni kezd a majorra (természetes fel kellene gyújtani), de eredmény nélkül. De ezt legálabb vitéz ütegarancsnokunk (Kofler) vitézségéhez írhatja.

1915. december hó.

1-én. A hó első napja hideg, de tiszta idővel köszöntött be. Ma sincs semmi harci zaj. Repülőgépek az ellenséges állások felett kering. Őt sem zavarja semmi.

2-án. Reggel az eső kezd esni, mi azonnal jéggé fagy. Délután szebb idő, és mindkét részről a repülőek végzik felderítésüket. Itt előtünk csend van, csak tőlünk balra hallható pár lövés, mi eszünkbe juttatja azt, hogy mégis háború van.

3-án. Mára az idő meggyöngült, az eső kezd esni. Most még csak ez hiányzik itt, hogy a sárba fulladjunk. A mai pár lövésen kívül nem történik semmi különös a fronton. Azonban minket már vagy hetedszer oltanak be, ami cseppet sem kényelmes.

4-én. Semmi újabb változás nem történik. A hó olvadásnak indult. Bolond egy időjárás! Az éjeket mostanában nyugodtan töltjük, miután az ellenség csendesen viselkedik.

5-én. Szép, napos, enyhe idő. Vasárnap van. A mai nap is teljes csendben telt el, úgyszintén az éj is.

6-án. Az idő meggyengült teljesen, és óriási sár van a hóolvadás nyomán. A tőlünk balra eső részen ma erősebb ágyútűz hallható, mi csak az est beálltával szűnik meg. Így az éj is nyugodtan telik el.

7-én. A mai szép időt a reptőlők is igénybe veszik. Egy ellenséges gép is jön felénk, és részünkről erős tűz alá fogják, kénytelen menekülni. Még mindig lakásaink építésén dolgozunk, mit anyagihiány miatt nem tudunk befejezni.

8-án. Nem változik semmi, itt csend van. Néha messzebből hallható egy-egy lövés.

9-én. A nap csak telik egyformaságban, már megint jobbára semmittevésel töltjük a napot.

10-én. Reggel havazni kezd, később esőre változik. Ma tüzérségünk pár lövést ad le, utána csend áll be. Délben katonazene hangja közeledik a gyalogsági állások felől, melyek itt egy dombsorozaton húzódnak végig. Szomorú menet jön. „Katonatemetés” zenekísérettel végigvonul a falun. Elől a zene, utána a díszszakasz, a koporsó, mely után a századparancsnok lépdel, ezt újból egy szakasz zárja be. A gyászinduló meghatottságot erőszakol az emberre. Ezen szerencsétlen, kit örök pihenőre visznek, már megszabadult a földi szenvedéstől és gondtól. De otthonmaradottjai, kik még semmit sem tudnak kimúlásáról, hiába várják már, és majd hogyan érinti őket a hivatalos, rideg értesítés – hősi halált szenvedett!

11-én. Itt csendes minden, messzebből hallható ágyúzás. A hó és eső után óriási a sár. Az éjjel szinte csendes.

12-én. Ma is az eső esik. Vasárnap van, itt most minden vasárnap misét lehet hallgatni, a tábori papunk itt tartózkodik. Ugyancsak pár nap óta vígabb élet folyik ebben a civilektől mentes faluban. A 11-ik honvéd ezred zenekara itt telepedett le, és naponként jó magyar nótákkal szórakoztat bennünket. Ugyan a „Gott erhalte” sem hiányzik olykor.

Ma nehezen készített lakásunkba beköltözködtünk a civil házakból. Hatalmas kályhánk, mit egy szeszyárból elhozott kisebb kazán képvisel, óriási módon dönti a meleget. (Igaz, hogy egy méter fát képes egyszerű befogadni.) Fő bútortatunk az ágy (priccs), melyen a matracot szalma helyettesíti, elég jó fekhelyet nyújt a mostanában nem nagyon igénybevett tagjainknak. A többi bútortatunk, mi már luxusszámba megy, mit még a bakáink jóvoltából találtunk a házakban, barátságosabbá teszik lakásunkat. Így van szekrény, pad, ezen utóbbi a fotelt helyettesíti, továbbá szentképek, miből legtöbb található, tükör, az ablakon csipkefüggöny. Így van felszerelve lakásunk, hol a telet szándékozunk kihúzni.

13-án. Gyenge, borult idő, semmi harc. Foglalkozásunk sincs most, semmittevésre vagyunk kárhóztatva.

14-én. Havazni kezd, esik egész nap. A helyzet semmit sem változik a fronton. Az oroszok most teljesen békében vannak.

15-én. Mára a sár megfagyott, de szép tiszta idő van. Ütegünktől ma mentek el a szabadságosok, én még mindig ittmaradtam. Este úgy az ellenséges, mint a mi tüzérségünk néhány egyes lövést ad le. Újabban parancsot kaptunk a legnagyobb elővigyázatra úgy éjjel, mint nappal. Az oroszok részéről újból számítanak valamire.

16-án. Napközben ma volt kisebb tüzelés, az ellenség is adott le pár lövést. Máskülönbén a helyzet nem változott, az éjjeli nyugalmunkat sem zavarta az ellenség.

17-én. Ma ágyúinknak újabb állás csinálásával töltjük a napot, hogy az esetleges orosz támadással szemben más irányban is védekezhessünk. Ismét este van, és bebújunk az odunkba, hol hosszú éjeket kell keresztülatudnunk. Az éj reám nézve nem a legjobb volt, meghűltem, és a gyomrommal kellett bajlódnom.

18-án. Elég rosszul vagyok a gyomrommal ma is, hozzá még fogfájás is jön, mi mostanában elég gyakran gyötör. Ezen nap sem fordul elő semmi említésre méltó dolog.

Rendesen reggel 6 órakerülünk, mikor reggeli is van (fekete), ezzel vagyunk délig, mikor jön az egyfogatásos ebéd, húsleves. Semmi más nincs, a főzelékféle teljesen megszűnt. És mondhatom, ha burgonya nem volna bőven, teljesen éheznenék. Hova lett a múltbéli jó ellátásunk, szalonna, sajt, csokoládé stb? Az ilyesmi teljesen megszűnt.

Így vagyunk most már a rendes dohány- és cigarettajárulékkal is, ezt is csak néha kapunk. Ebből látható már, az ország kezd kicsinyenként kimerülni. Jön az este, és ezzel a vacsora, mi szokás szerint feketekávé, jobban mondva fekete víz (ez sem a régi már), melléje a rendes napi egy porció kenyér. De az is előfordul, hogy ez sincs mindennap. Tehát megvan a feketekávé, és fogom a kenyeret, melyből beleaprítok, és megtörténik a vacsora. Igaz, egész nevetségesnek tűnik fel, a feketébe kenyér, tán civilben vicclapba való, de most háborúban vagyunk, és itt jó így is.

19-én. Ma sem vagyok jobban, gyengélkedem. Azért ma lovagolni mentem, hogy kissé megrázzon, tán jó orvosság lesz. Ma igen szép napos, tavaszi idő lett, repülők megjelenik az ellenség felett, ugyan csak az ellenséges nagy gép is. Ezt elhárító útegeink tűz alá veszik, és hamar eltűnik a láthatárról.

Éjjel 12 órakor jön a telefonjelentés, hogy az oroszok egyes helyeken mozgolódnak, tehát készen álljunk, ha lövésre jön parancs. De ez nem következett be, így az éjet nyugodtan tölthettük.

20-án. Hajnalban havazni kezd, és esik egész nap. A délelőtti folyamán hallgató volt kisebb gyalogsági tüzelés, mit pár ellenséges ágyúlovás kísért. Utána csend lett.

21-én. Ugyancsak havazik ma is. Máskülönbem semmi esemény nem fordult elő. Azonban a tétlenséget alapos munkával cseréltük fel. Felsőbb parancsra erős fedezékeket kell ásnunk az ütegállásnál esetleges ellenséges belövések elleni védekezésre.

22-én. Havazik és hideg idő van. Künn foglalatoskodunk. Az ellenség napok óta megint hallgat.

23-án. Mára erős hideg, a csendet nem zavarja semmi. Ma osztották ki köztünk a karácsonyi ajándékot, mi összefoglalva elég szép értéket képviselhet ma.

24-én. Csendes nap van, semmi foglalkozás, jóformán ünnepelünk. Ez abból is kitűnik, hogy bőjtölünk... A mai étkezésünk a következő: reggel kávé, 10 órakor kávé, és ezzel vagyunk estig.

Délután karácsonyfa fölállításához fogtunk hozzá, mire a díszeket a falu elrejtett pincéiben szedtük össze. És így karácsonyfánk elég díszesnek mondható. Telve van mindenféle díszes játékszerrel: falovak, babák, állatkák és egyéb dolgok. Úgy látszik, a civil nép itt ilyesmivel kereskedést folytatott.

A gyertyát Baranyai főhadnagy úr volt szíves hozzá szolgáltatni. Délután még minden ember kapott egy fonyottkalácsot, minek fehérsége az 5-ös lisztnek felel meg. És hogy a kenyértől eltérő íze legyen, cukrozva van. De azért nem hiszem, hogy bárkinek jobban ízlett volna békében a hazai sütemény, mint ez.

Jött az este, tehát a vacsora is: a rendes húsleves, utána káposzta. Természetes az utóbbi szigorúan mentes minden zsírtól.

Most felgyűltak a karácsonyfa gyertyái, és gondolataink visszaszállanak a múltba, mikor még ilyenkor a béke és szeretet ünnepét hozzá méltóan ülhettük meg. És még ezt mégis jobban megülhetjük, mint a múlt karácsonyt, mikor az ellenség erősen megzavart bennünket ünneplésünkben, de akkor ki hitte volna, hogy még ezen karácsonyt is így kell tölteni! Vacsora után a tea zárta be a mai menüt, ezután kezdődik a kártyajáték és a diskurzió.

Künn a gyalogsági állások felől a hideg szellő bakáink énekét hozza, tehát ők is ünnepelnek. Az ellenség, mintha ezt megirigyelte volna, 1/1 12 órakor tűzérése elkezdett löni, mi tartott körülbelül háromnegyed óráig. Utána csend lett és nyugalom.

25-én. Felvirradtunk karácsony napjára!

De ezen napot sem hagyta a kutya orosz megülni békekességben! Délelőtti templomba kellett volna menni, de ő erősebb ágyútűzet kezdett. Így nekünk is készenlétbe kellett állanunk, noha lövésre részünkről nem került sor. De így a karácsonyi ének helyett az ágyúdörgést kellett hallgatni. Azért a karácsonyi ebédet nyugodtan el tudtuk tölteni, mi állott húslevesből és hozzá granatiermarsból, tehát tésztából. Itt megemlítem, mióta a fronton vagyok, másodszer van szerencsém tésztát enni, illetve csak látni, miután a szakács elosztotta magát, és a sors úgy hozta magával, hogy nekem sem jutott. No meg az ebédhez bor is volt, és ez a fő. Ezekből állott a karácsonyi ebéd.

Délután tölünk balra ágyútűz hallható, tehát ott sem tudnak békében ünnepelni. Este az eső kezd esni, az éjet semmi sem zavarja.

26-án. Az eső esik egész nap. A harc vonalon semmi változás nem történt. Azonban a mai ünnepet meg kellett zavarnunk, kútásáshoz kellett fognunk. Ezideig a Strypa vizét élveztük, de most be lett tiltva, miután több megbetegedés történt... Ezért kell kutatásni.

27-én. Az eső ma is esik. Az éj minden változás nélkül múlt el. Azt mondhatni, az ünnepeket... nyugodtan megülhettük, az ellenség elég nyugodtan viselkedett. De ki tudja, a jövő karácsonyt hol töltjük és milyen körülmények közt, már aki megéri.

28-án. Reggel szép idő mutatkozik, de később az eső kezd esni. Ez tart egész nap, mint már napok óta rendszeren. A sárba majd elsüllyedünk, oly nagy van. A kora délelőtti órákban megjelenik egy ellenséges repülőgép állásaink felett. Ütegünk, a gépfegyverek és gyalogságunk erős tűz alá fogja, olyannyira, hogy nem bír menekülni. Nagyszerű látványt nyújt, egyes srappellek mily közel robbannak, és veszélyeztetik. Végre egy találatot kap, és az ellenséges vonal mögött lezuhan. Este parancsot kaptunk a legnagyobb elővigyázatra, támadást várnak az ellenségtől. Ezt egy orosz fogolytól tudták meg.

29-én. A várt esemény nem következett be, az elmúlt éj nyugodtan tellett el. Reggel azonban tőlünk balra, Tarnopol körül erős harc keletkezik, a gyalogsági és gépfegyverek mindjobban akcióba lépnek, úgy a tüzéség is.

A harc mindjobban húzódik felénk, és 1/2 8 óraker az itteni tüzéség is megkapta a parancsot tüzeésre, mely mindjobban erősödött.

A tőlünk balra megkezdett harc elcsendesedett még a délelött folyamán, de itt előttünk mindig hevesebbé fajul. Az ellenség a legnagyobb erővel támad, noha tüzéségünk hatásos tüze nagy veszteséget okoz neki. Ennek dacára délután jelentékeny sikereket ér el, rohamosan jön előre tömött négyes vonalakban, olyannyira, hogy már a legrosszabbra vagyunk elkészülve. A 8000 méter distanzból már csak 2200 méter lett. De itt mégis meg kellett állania, a nagy veszteséget nem bírja mégsem, és még a délután folyamán tüzünket nem bírta állani, kissé hátrább vonult.

Úgy látszik, szép meglepetést akart nekünk újvra a sógor szerezeni, mit cseppet sem kívánunk. Délután 4 óráig tartott a heves harc, eddig ütegünk is 250 lövést adott le. Az est beálltával is ad le időközönként lövéseket, az ellenséges és a mi gyalogsági állásainkban sűrűn röpködnek a rakéták, miután nagyon sötét van. Éjjel még számítunk az ellenség támadására, ezért készen állunk. Az ellenséges tüzéség ma keveset lőtt, csak gyalogsági támadást forszírozott. Ugyancsak röpködtek körülöttünk a gyalogsági golyók. Mert az orosz gyalogság nagy elevációval lő (ennek csak a mi bakáink örülnek), és mind hátra, hozzánk fáradnak golyóik. Könnyű tüzéségünk egész éjjel adott le lövéseket. Az eső ma is egész éjjel és napközben esik.

30-án. Az elmúlt éjjel az ellenség nem kísérelt meg újabb támadást, úgy látszik, a tegnapi harc erősen kimerítette. Azonban reggel 6 óraker újból megkezdette a legerősebb gyalogsági támadást. Itt tehát teljesen azon szándékkal dolgozik, hogy frontunkat áttörje a 39-ik hadosztálynál, és ha itt sikerülnek neki ez, úgy ezen frontrésztünk visszavonulási útja el lenne vágva. ... És a legnagyobb katasztrófa elé nézhetnénk.

Az éj folyamán a tüzéségét előbber hozta az ellenség, de a délelött folyamán sem az ő, sem a mi tüzéségünk nem fejtett ki nagyobb akciót. Az orosz főleg tüzéségi állásainkat kereste, lőtt össze-vissza. ütegünkhöz is elég közel köpködött.

Délben mindkét részről fokozódott a harc. Ma is elkészültünk a legvégsőre, fogataink már a falun kívül várják a továbbiakat. A harc hullámzik egyforma heveséggel, de ezideig még az ellenség terve nem sikerült.

Ezt látva az ellenség délután 3 óraker az előttünk elhúzódó magaslatra, hol a 11-ik honvéd gyalogezred állásai vannak, a legerősebb pergőtüzet bocsájtotta. Ezt szabad szemmel láthattuk, de ezen látványtól az ember idegei majd felmondták a szolgálatot. Itt az ellenségnek minden fajta ágyúja a legkisebbtől a legnagyobbig képviselve volt. A gránátok, mintha csak a földből nőttek volna ki azzal a tervvel, hogy azon magaslatnak el kell tűnnie. Más nem lehetett látni, csak füst- és földoszlopokat, és ezt még rémitőbbé tette a pokoli dörgés és rengés, mit a gránátok okoztak. Az ellenség tüze még azért is veszélyes volt, miután oldalazva adta. Ezt látva szívünk elszorult szegény honvédeink sorsa felett, gondolva azt, hogy onnét élve egy sem menekülhet. Ezen tüze az ellenségnek 1/2 óráig tartott, persze gondolva azt, ott mindennek meg kellett semmisülnie.

De rosszul számított az orosz, azon első állásunkat, mit tűz alá vett, erre számítva gyalogságunk kiürítette, és hátrább, a második vonalat szállta meg. Így történt, hogy gyalogságunknak nem volt vesztesége.

Ezen tüzéségi előkészítés után az orosz gyalogság vette át újból a szerepet, és noha ma is megközelítette állásainkat, mást nem érhetett el, mint nagy vereséget.

A jelentés szerint támadása már nagyobbára össze is omlott. Hanem ezután mi sem maradtunk adósa a ruszinak! Összes tüzéségünk gyorstüzet bocsájtott az ellenségre, főleg tüzéségére, mit jobbára el is hallgattattunk.

Ezután már estig kisebb mértékben folyt a lövöldözés, és este elcsendesedett teljesen, mintha mi sem történt volna. De az éjet megint készenlétben kell töltenünk, nem tudva azt, nem kap-e kedvet az ellenség éjjeli támadásra. Ma megint elég veszélyben voltunk a gyalogsági tüzeléstől, sőt áldozatot is követt, egy emberünk megsebesült. Gyalogsági jelentés szerint az ellenségnek halottakban igen nagy vesztesége van. Éjjel időközönként tüzéségünk lövéseket ad le. Tudva azt, hogy az ellenség mily előszeretettel viseltetik az éjjeli támadások iránt, de ezen éjjel nem kísérl meg, miből megint csak nagy veszélyére lehet következtetni. De ezt mi is szívesen elengedjük, miután már eléggé ki vagyunk merülve.

31-én. Tehát az elmúlt éjjel is harc nélkül tellett el. Ma reggelre erősítést kaptunk, a 38-ik hadosztályt, melynek tüzésége is korán felvonult, így jól megszapordtunk. Így már bátrabban nézünk a továbbiak elé.

Reggel, a csata harmadik napján az ellenséges gyalogság újból megkezdte a legerősebb támadást. Tüzéségünk élénk tüzelést folytat, az ellenséges tüzéség is lő, főleg ütegeinket keresve. Falunkat és környékét eleget veszélyezteti. Gránátjai már közel jönnek ütegünkhöz.

Délután 2 órakor az ellenséges tüzéség újból tűz alá veszi a tegnapi magaslatot, mi tartott egy óra hosszáig. Utána 3 órakor gyalogsága megkezdte a legerősebb előre nyomulást. Gyalogságunk részéről a legnagyobb fegyvertűz fogadta, de nem gátolta meg őket abban, hogy drótakadályainkig előre ne küzdjék magukat, és már hozzáláttak akadályaink vágásához. Így a helyzet legveszélyesebb pontjáig érkezünk. Most ütegünknek jutott azon fontos feladat, hogy az ellenséget ezen reánk nézve kritikus helyzetben megállítsa.

Nehéz feladat elé lett állítva ütegünk, de fényesen megoldotta... Az egész közeli távolságban levő ellenségre gyorstűzet bocsájtottunk, és a 15 centiméteres gránát-srapnellek meghozták a kívánt eredményt, az ellenséget úgyszólván letarolták. Jóformán a harc mai napja az ellenség csúnya veszteségével megint eldőlt. Ezen harcban különösen az én ágyúm vette ki a részt alaposan.

Az ellenséges tüzéség is meglehetősen erősen dolgozott a harc alatt, különösen a falunkat lőtte erősen. Azon részt, hol ütegünk állott, nehéz tüzésége veszélyeztette.

A mai harc délután 5 óráig tartott, utána csend lett. Az orosz a mai nappal is megelégedhetett. 18 sor drótakadályaink előtt méter magasan vannak a hullák. Ennek ellenére a mi gyalogságunk vesztesége ma is csekély.

Szilveszter estéjén vagyunk. Visszagondolok a régebbi szilveszterekre, hol nem ilyen kemény mulatóságokban részesült az ember, mint amilyennel az ó-év utolsó napját befejeztük a legnagyobb öldökléstől kifáradva.

És várjuk a holnapi napot, az újévet, vajon mivel fog kecsegtetni. Az elmúlt évben magunk részéről meg lehetünk elégedve, részünkre a hadi események elég fényesen záródtak le. De jóformán a holnapi napra is megvan a programunk, tudomásunkra jutott, hogy holnap az ellenség a 381. számú magaslatot fogja támadni, és ha igaz, úgy az új évet is harccal kezdjük meg. Nézzünk elébe és fogadjuk, ha a ruszi nem tud békével maradni. Hisszük, hogy nem sokra fog holnap sem menni, és már nem soká bírja ezen harcot. Az éj ismét nyugodtan telt el.